

Arhetip Divlje žene u romanu Male žene Luise May Alcott

Milić, Sonja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:020882>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-23**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Sonja Milić

Arhetip Divlje žene u romanu *Male žene* Louise May Alcott

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Tina Varga Oswald

Osijek, 2021.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Diplomski studij Hrvatskog jezika i književnosti i pedagogije

Sonja Milić

Arhetip Divlje žene u romanu *Male žene* Louise May Alcott

Diplomski rad

Područje humanističkih znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof. dr. sc. Tina Varga Oswald

Osijek, 2021.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 13. rujna 2021.

Sonja Milic, 0122223284

Sažetak i ključne riječi

Male žene: ili Meg, Jo, Beth i Amy (Little Women: or, Meg, Jo, Beth and Amy, I–II, 1868–69), roman je američke književnice Louise May Alcott (1832 – 1888). U njemu se pomoću autobiografskih elemenata prikazuje život obitelji March u Novoj Engleskoj za vrijeme Američkog građanskog rata. Opisujući život tadašnjeg djevojaštva, autorica kroz sudbine četiriju sestara prikazuje tipologiju ženskog ponašanja te pruža nekoliko mogućih načina konačnog prihvaćanja ili izbjegavanja uloge žene. U skladu s teorijom poznate znanstvenice i jungovske psihoanalitičarke Clarisse Pinkole Estés rad donosi književnoznanstvenu i psihološku analizu Divlje žene koja čini samu bit ženine instinktivne prirode. Naime, struktura rada prati poglavlja koja predstoje ženskoj preobrazbi u romanu *Male žene* od ulaska u svijet žena, jedinstva s Mužjakom, osamljenosti i traganja, osjećaja otpadništva, preživljavanja, bijesa i ponašanja, sklada s vlastitim unutarnjim bićem, njegovanja stvaralačkog života i dr. Roman *Male žene* primjer je borbe za ženska prava, ali i pokušaja društva za ukalupljivanjem i "civiliziranjem" žena u različite krute uloge.

Ključne riječi: *Male žene*, Louisa May Alcott, Divlja žena, Clarissa Pinkole Estés

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Američka književnost 19. stoljeća	2
3. Gospodarsko-društvene okolnosti Amerike 19. stoljeća	4
4. Žene u Americi 19. stoljeća	6
5. Louisa May Alcott i <i>Male žene</i>	8
6. Arhetip Divlje žene	10
7.1. Ulazak u svijet žena	15
7.1.1. Uloga modnih diskursa pri ulasku u svijet žena	18
7.2. Ponašanje, bijes i preživljavanje.....	21
7.3. Osamljenost i traganje.....	26
7.4. Osjećaj otpadništva	29
7.5. Njegovanje stvaralačkog života.....	31
7.6. Jedinstvo s Mužjakom.....	35
7.7. Sklad s vlastitim unutarnjim bićem	39
8. Zaključak	41
9. Izvori i literatura.....	43

1. Uvod

Ovaj diplomski rad bavi se analizom arhetipa Divlje žene u romanu *Male žene* Louise May Alcott. Kako bi se dobila pozadinska slika stvaranja Louise May Alcott, uvodno poglavlje američku književnosti 19. stoljeća dovodi u odnos s ostvarajima na svjetskoj razini. Autorica je stvarala u kompleksnom gospodarsko-društvenom kontekstu koji je utjecao na njezina djela te se to predstavlja u trećem poglavlju. Roman otvara problematiku položaja žena u društvu pa je četvrto poglavlje rada usmjereno na položaj žena u 19. stoljeću u Americi. U radu se zatim donosi životopis Louise May Alcott te se ukratko predstavlja njezin roman *Male žene*. U nastavku rada objašnjavaju se ključne postavke potrebne za daljnju analizu rada nastale na teoriji jungovske psihoanalitičarke Clarisse Pinkole Estés autorice knjige *Žene koje trče s vukovima*. U središnjem dijelu rada, oslanjajući se na teze Pinkole Estés i Carla Gustava Junga, analizira se arhetip Divlje žene u romanu *Male žene*. Analiza se temelji na primjerima iz romana koji su potkrijepljeni citatima. U knjizi Pinkole Estés *Žene koje trče s vukovima*, kroz poučne priče i bajke, progovara se o izazovima koje život stavlja pred žene. Naslovi poglavlja odgovaraju izazovima kroz koja prolaze žene dok ne pronađu sklad s vlastitim unutarnjim bićem. Prvo se analizira ulazak u svijet žena, pažnja se skreće i na modne diskurse koji su spomenuti u teoriji Pinkole Estés, a bitni su za knjigu *Male žene*. Analiziraju se načini ponašanja sestara i životne situacije koje su kod njih pobuđivale bijes. Govori se i o situacijama u kojima su se sestre osjećale usamljeno te kao da ne pripadaju svijetu u kojem su se zatekle. Prati se ostvarivanje sestara na ljubavnom planu. Kako u jungovskoj psihologiji kreativnosti pripada središnje mjesto, pažnja se posvećuje i njihovim kreativnim ostvarajima. U završnom poglavlju analize prikazuje se u kojoj su mjeri sestre pronašle sebe.

2. Američka književnost 19. stoljeća

Američka je književnost imala dugačak put od pretkolonijalnog razdoblja do suvremenosti. U Sjedinjenim Američkim Državama prvu veliku književnu generaciju predstavljaju pisci koji su stvarali prozu u romantičnom razdoblju od 1820. do 1860. godine. (VanSpanckeren, 1995) Književnici toga razdoblja imali su namjeru izgraditi književnost na vlastitom američkom iskustvu. (Bićanić, 1976) U tom trenutku na svjetskoj razini traje razdoblje romantizma čije se trajanje uvjetno određuje od zadnje trećine osamnaestog stoljeća do polovine devetnaestog stoljeća. Tada je došlo do duboke promjene u svjetonazorima i književnom oblikovanju. Promjena je vidljiva i u recepciji književnih djela jer se proširila čitateljska publika. Pisци više nisu pisali na zahtjev državnih i crkvenih moćnika što je utjecalo na promjenu tržišta. Promijenilo se shvaćanje moći i uloge razuma pa razdoblje romantizma paradoksalno ne vjeruje načelima razuma iz kojih je i samo proizašlo. (Solar, 2003) Tada načelima prave spoznaje postaju „intuicija, mašta i um.“ (Solar, 2003: 186) Na svjetskoj razini razdoblje romantizma obilježili su književnici poput Williama Wordswortha, Victora Hugoa, Johanna Wolfganga von Goethea, Aleksandra Sergejeviča Puškina itd. (Solar, 2003) U američkoj književnosti to su bili književnici poput Edgara Allana Poea, Walta Whitmana, Hermana Melvillea i drugih. U svojim djelima nisu, po uzoru na pisce izvan Amerike, ocrtavali realistične likove, već su stvarali djela puna mitskog značenja s herojskim likovima. (VanSpanckeren, 1995) Valja spomenuti još i Ralphi Waldu Emersona te Henrya Davida Thoreaua. Emerson je u svojim esejima iznosio ideje o samostalnom, slobodnom, ali društveno svjesnom Amerikancu, a Thoreau je dijelio njegove stavove. Stoga ne čudi da su spomenuti autori, sredinom stoljeća kada je došlo do nacionalnog raskola zbog odlučivanja o robovlasništvu, bili za slobodu odnosno protiv robovlasništva. (Bićanić, 1976) Osim autora koji su pisali prozu, postojali su i esejisti i pjesnici. Baš kao i u Europi, nova je romantičarska vizija oduševila američke pisce. Ipak, njihovo je stvaranje bilo određeno činjenicom da je u tijeku nacionalni razvoj. (VanSpanckeren, 1995) U tom se razdoblju, 1852. godine, pod pseudonimom Flora Fairfield, prvi puta pojavljuje Louisa May Alcott s pjesmom *Sunlight*. Nedugo zatim, 1855. godine, objavljuje i prvu svoju knjigu *Flower Fables*. (Tajanstveni ključić, 2015) Njezino stvaranje prekida teška društvena situacija. Dolazi do sukoba između sjevernih i južnih članica SAD-a koji rezultira ratom. Američki je građanski rat trajao od 1861.

do 1865. godine.¹ Ponukana svojim ratnim iskustvom, Louisa May Alcott 1863. godine objavljuje knjigu *Bolničke crtice*. (Tajanstveni ključić, 2015)

Louisa May Alcott svoja najpoznatija djela objavljuje u epohi realizma. Na svjetskoj razini književna epoha realizma nastupa tridesetih godina 19. stoljeća i traje do devedesetih godina 19. stoljeća. (Solar, 2003) U američkoj književnosti do uspona realizma dolazi 60-ih godina 19. stoljeća, a njegovo se trajanje proteže do 1914. godine. Razdoblje je to u kojem se najviše pišu romani s temama iz svakidašnjeg života i s likovima među kojima se nalaze i obični ljudi. Želja je razdoblja opisati zbilju „kakva ona doista jest“. (Solar, 2003: 222) U tom se razdoblju Amerika iz male poljoprivredne kolonije pretvara u iznimno veliku industrijsku silu i postaje najbogatijom državom na svijetu. (VanSpanckeren, 1995) Svjetsku književnu scenu tada čine velikani poput Stendhala, Honoréa de Balzaca, Gustavea Flauberta, Fjodora Mihajloviča Dostojevskog, Lava Nikolajeviča Tolstoja i brojni drugi. Solar (2003) među književnike američkog realizma ubraja Hermana Melvillea, Marka Twaina te Henrya Jamesa. Karakteristični romani američkog realizma „opisuju štetu koju su nanijele ekonomske snage i otuđenje slabog ili ranjivog pojedinca.“ (VanSpanckeren, 1995: 52) Visoko mjesto u američkoj književnosti realizma pripada Marku Twainu koji je doprinio tome da američki pisci dobiju priznanje i poštovanje. Tada izlazi i najpopularniji Louisin roman o kojem govori ovaj rad. Prvi dio romana *Male žene* objavljen je 1868. godine. (Tajanstveni ključić, 2015) Tijekom svoga stvaranja Louisa je napisala tridesetak romana, kraćih priča i novela za djecu i odrasle. „Pozabavila se raznolikim tematskim slojevima, od ljubavnih preokupacija do mističnih i okultnih preispitivanja onostranosti i graničnih stanja uma, jave i sna, realnosti i ludila.“ (Tajanstveni ključić, 2015: 238)

---

¹ Hrvatska enciklopedija, *Američki građanski rat*. Izvor sa World Wide Web. Zadnja posjeta: 21.6.2021.

Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2214>

3. Gospodarsko-društvene okolnosti Amerike 19. stoljeća

Književne je ostvaraje Amerike 19. stoljeća teško pojmiti bez nešto šireg gospodarsko-društvenog konteksta. Početkom 19. stoljeća Amerika na gospodarskom planu zaostaje za europskim državama. Bila je to poljoprivredna zemlja s nerazvijenom industrijom. Situacija se naglo promijenila nakon Građanskog rata. (Austin, 1954) Rat je donio velike sociološke promjene. Utjecao je i na autoricu romana *Male žene*. Ona je tijekom njega radila kao dobrovoljna bolničarka, a zatim se smrtno razboljela. O proživljenom iskustvu govori njezina knjiga *Bolničke crtice*. (Mali muškarci, 2020)

Iako Građanski rat predstavlja prekretnicu u američkoj povijesti, nije jedino on utjecao na stanje u Americi. Osim njega došlo je i do masovnih imigracija, urbanizacije², industrijalizacije te feminističkog pokreta. Do rata u Americi došlo je zbog razilaženja mišljenja o ropstvu između Sjevera i Juga. Situacija se dodatno zakomplicirala kada je predsjednik Amerike postao Abraham Lincoln koji se zalagao za ukidanje ropstva. Južne države željele su nastaviti imati robove, a da bi bile sigurne kako im predsjednik to neće onemogućiti, krenule su se odvajati od Sjevera. Nakon četverogodišnjeg rata, cjelovitost je Amerike očuvana, ropstvo ukinuto, a kapitalistička privreda doživjela veliki zamah. (*An Outline of American History*, 1994). Poslije rata došlo je do masovnih imigracija te je Ameriku naselilo više od 23 milijuna stranaca koji su predstavljali jeftinu radnu snagu. Posao je u Americi poslije rata procvao zahvaljujući ratnoj proizvodnji, prirodnim bogatstvima i već spomenutoj jeftinoj radnoj snazi. (VanSpanckeren, 1995) Dakle, u razdoblju poslije rata, od 1890. do 1920. godine, došlo je do velikog razvoja industrije popraćenog urbanizacijom što se odrazilo na svaki dio života Amerikanaca. (Rury, 2013) Industrijalizacija je omogućila ženama pojavljivanje u javnoj sferi društva i time izbrisala podjelu između radnog mjesta i kućanstva. (Kimmel 2020, prema Elice, 2020)

Tijekom druge polovice 19. stoljeća američke su žene uvidjele svoj podređeni položaj i željele nešto učiniti. Takve društvene okolnosti dovele su do pojave prvog vala feminizma koji nastaje u Americi i Velikoj Britaniji. Tijekom prvog vala feminizma žene su se prvenstveno zalagale za pravo glasanja. Iz tog zahtjeva proizlazi i njihovo ime sufražetkinje, koje dolazi od engleske riječi *suffrage* koja znači izborni glas. (Mihaljević, 2016) U ovom su

---

² Termin *urbanizacija* označava porast udjela gradskoga stanovništva. Hrvatska enciklopedija, *Urbanizacija*. Izvor sa World Wide Web. Zadnja posjeta: 27.6.2021.

Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=63319>

razdoblju žene prihvaćale da pripadaju privatnoj sferi, ali njihov je zahtjev za glasanjem ušao u javnu sferu što je utjecalo na cijelu spolnu strukturu. (DuBois, 1998). Dodatni problem u borbi za ženska prava u SAD-u predstavljala je rasistička ideologija. Nacionalna organizacija koja se bavila borbom za žensko pravo glasa iz svoje je organizacije isključila žene s afroameričkim podrijetlom. Zbog prisutne rasne segregacije i činjenice da su za borbu glasa bile isključene i siromašne žene došlo je do slabljenja feminističkog pokreta. (Mihaljević, 2016) Žene su se postupno tijekom 19. i 20. stoljeća uspjele izboriti za pravo glasa. (Vidaković, 2011) Iako je dugo trajalo, sve su Amerikanke pravo glasa dobile 1920. godine. Dakle, pravo su dobile dvije godine nakon završetka Prvog svjetskog rata tijekom kojeg žene svoje ciljeve za jednakošću stavljaju u drugi plan i izražavaju svoje domoljublje. Zbog ratnih okolnosti došlo je do nedostatka muške radne snage pa žene dobivaju priliku raditi. One se pokazuju jednako sposobne što utječe na promjenu vladajuće slike o ženama. (Mihaljević, 2016)

Louisin roman *Male žene* posjeduje feminističke elemente duboko povezane s društvenim zbivanjima devetnaestog stoljeća. (Elice, 2020) Autorica je kroz svoja djela raspravljala o mjestu koje žena ima u društvu i pokušavala dokazati kako ženu ne treba definirati muž i udaja. (Greene, 2000) Njezino se djelovanje ne može svesti samo na fikciju u svojim djelima, ona je djelovala i izvan književnosti, donirala je novac feminističkim novinama, kritizirala nedostatak biračkog prava žena, a u svojim je pismima prozivala patrijarhalni sustav. Sve navedeno čini ju aktivisticom svog vremena koja je razumjela način na koji društvo funkcionira. (Elice, 2020)

4. Žene u Americi 19. stoljeća

Kroz priču o feminističkom pokretu, prethodno je poglavlje o gospodarsko-društvenim okolnostima Amerike 19. stoljeća, otvorilo složenu temu o položaju žena. Do feminističkog pokreta došlo je zbog lošeg položaja u kojem su se žene nalazile. Glavni problemi s kojima su se suočavale američke žene u devetnaestom stoljeću su ti da one „nisu imale pravo glasa, nije im bio dopušten pristup profesionalnim školama i većini školskih ustanova, bilo im je zabranjeno govoriti u javnosti pa čak i prisustvovati javnim skupovima, te nisu imale pravo vlasništva.“ (VanSpanckeren, 1995: 46) Ako bi radile njihove su dnevnice iznosile četvrtinu onoga što je muškarac zarađivao na istom poslu. Bile su „isključene iz pravnih i medicinskih profesija, iz koledža, iz svećenstva.“ (Zinn, 2012: 137) Poslije 1820. godine važan je bio „kul istinske ženstvenosti“. (Zinn, 2012: 134) Od žena se očekivalo da budu pobožne, poslušne i seksualno čiste. Njezin posao je bio „da održi dom vedrim, da se drži religije, da bude njegovateljica, kuharica, čistačica, švelja, cvjećarica. Žena ne bi trebala čitati previše, a izvjesne bi knjige trebalo izbjegavati.“ (Zinn, 2012: 136) Žene nisu birale svog muža, a nakon braka njihov je život bio određen kultom kućanstva. (Zinn, 2012) U radu je već spomenuta privatna i javna sfera koja se odnosila na ideologiju prisutnu u 19. stoljeću kojom se promicala spolno uvjetovana sfera. Za muškarce je bila rezervirana javna sfera u kojoj su mogli raditi i baviti se politikom, dok je ženi pripadala privatna, kućna sfera. (Blount, 1998) Razlikovanje muške i ženske sfere iskustva dodatno je podrivala odjeća. Za žene je bila rezervirana duga suknja, a muškarci su nosili hlače. Prve su se feministkinje bavile i pitanjem ženskog odijevanja. Kao reakcija na modu koja je ženu prisiljavala nositi tešku i nefunkcionalnu odjeću, sredinom 19. stoljeća javlja se pokret *dress reform*. (Jukić, Simončić, 2012) Društvenoj su promjeni posebice doprinijele žene koje su se bavile pisanjem. Njihov se glas čuo kroz njihova pisma, novine, knjige. One su zahtijevale fundamentalne promjene koje su uključivale ukidanje ropstva i mogućnost glasanja. (VanSpanckeren, 1995) Kada se govori o položaju žena posebno skupini trebalo bi pripisati žene ropkinje koje su proživljavale užase.

Pravnu poziciju žena u 19. stoljeću ukratko predočava citat „žena i muž su jedno, a to jedno je muž.“ (Ravlić, 2000 prema Mihaljević, 2016) Taj citat predočava ženinu podređenost muškarcu s pravnog stajališta. Nakon udaje sva je ženina imovina pripala njezinom mužu. U nekim američkim državama žene su morale imati dopuštenje za trošenje muževa ili očeva novca. Roditeljska prava na zajedničku djecu polagao je samo otac, a rastavom žena nije dobivala ništa. (Vidaković, 2011) Žene su bile prisiljene raditi u tvornicama i to u izuzetno

lošim uvjetima, potplaćene i podčinjene. Zbog toga su krenuli štrajkovi u kojima su žene zahtijevale bolje uvjete. Među njima se javila solidarnost zbog svijesti o njihovom istom, podređenom položaju. Sve su češće žene postajale učiteljicama. Ta im je profesija omogućila da više čitaju i komuniciraju što ih je osnažilo za javno djelovanje. Pokrenule su ženske publikacije, bavile su se reformacijom zdravstva, zalagale su se za prostitutke, za bolje zatvorske uvjete, borile su se protiv odjevnih stilova i robovlasništva. (Zinn, 2012)

Žene su postale svjesne svoje neravnopravne pozicije i kroz pokret feminizma artikulirale su svoje želje. Nastojale su razoriti tradicionalne patrijarhalne paradigme koje su ih stavljale u podređen položaj. Pokret feminizma omogućio im je da konačno prodru u javnu sferu. (Mihaljević, 2016)

5. Louisa May Alcott i *Male žene*

Američka književnica Louisa May Alcott rođena je 29. studenog 1832. godine u Germantownu u Pennsylvaniji. Obitelj Alcott imala je četiri kćeri, a Louisa je bila druga po starosti. (*Tajanstveni ključić*, 2015) Njezin otac bio je sveučilišni profesor i reformator, sljedbenik transcendentalnog pokreta. Život nije živio prema zahtjevima stvarnosti nego prema svojim idealističkim uvjerenjima. (Greene, 2000) Obitelj im je neko vrijeme zapela u velike financijske probleme pa su bili prinuđeni često se seliti. (*Mali muškarci*, 2020) Kada je Louisa živjela na obiteljsku imanju u Concordu, vrijeme je kratila izводеći sa sestrama dramske komade koje je sama pisala. (*Tajanstveni ključić*, 2015) Kako bi pomogla svojoj obitelji, rano je počela raditi, a bijeg iz stvarnosti predstavljalo joj je pisanje. U svojim početnim djelima koristila se pseudonimom A. M. Barnard pišući strastvene, senzacionalne romane poput *Paulinina strast i kazna*, *Duga, fatalna ljubavna potjera*. Bila je dobrovoljna bolničarka u Američkom građanskom ratu u kojem se smrtno razboljela te je tada često pisala svojoj obitelji. Spomenuta pisma i odgovori bitni su jer su kasnije ukoričeni u *Bolničke crtice*. Roman o kojem govori ovaj rad, *Male žene*, Louisin je najuspješniji roman inspiriran njezinim djetinjstvom i svakodnevnim životom četiriju sestara. (*Mali muškarci*, 2020) Roman je nastao na nagovor Louisinog izdavača koji je od nje tražio priču za djevojke. (*Tajanstveni ključić*, 2015) U njemu se mogu pronaći autobiografski elementi. Poslušna najstarija sestra Anna postala je Meg, svojevolja Louisa postala je Jo, umjetnički nastrojena sestra May postala je Amy, a slatka sestra Lizzie, koja je umrla od šarlaha u 22. godini, postala je Beth. Marmee je bila Marmee, a njezin otac, koje je u stvarnosti bio emocionalno odsutan zbog depresije, postao je fizički odsutan zbog herojske službe u građanskom ratu. Alcott nije trebalo dugo da napiše ovu knjigu, bila je gotova za dva mjeseca. Kada je izdavaču predala pola knjige, bio je uvjeren da je knjiga dosadna, baš kao što je i ona smatrala. (Brockell, Gillian, 2019) Ipak, roman nakon objavljenja 1868. godine postiže veliki uspjeh te zauvijek izbavlja Louisu i njezinu obitelj iz siromaštva. (*Mali muškarci*, 2020) Iako je bila zahvalna što je napokon imala financijsku stabilnost, nikad joj nije bilo ugodno zbog pohvale javnosti koju je dobila kad je napisala nešto do čega joj je bilo malo stalo. Ono što je danas poznato kao roman *Male žene* prvotno je objavljeno u dva sveska. Nakon početnog uspjeha knjige koja je pokrivala djetinjstvo sestara March, obožavatelji su zahtijevali drugi svezak kako bi mogli saznati što se sa sestrama dogodilo kao odraslim osobama. (Brockell, Gillian, 2019)

Roman donosi priču o četirima sestrama koje su skromno živjele u gradu Massachusetts, 60-ih godina 19. stoljeća. Kroz roman se prati njihovo odrastanje i način na koji se suočavaju sa životnim izazovima. Kada priča u romanu krene, najstarija sestra Meg ima šesnaest godina. Ona je lijepa, blaga i posjeduje majčinske instinkte. Nasuprot njoj je Jo, koja tada ima petnaest godina. Ona veoma voli knjige, pisanje te je jako glasna, divlja i posjeduje dječaćku odvažnost. Trinaestogodišnja Beth, dobra duša kuće, umire veoma mlada. Najmlađa je dvanaestogodišnja Amy, koja u isti mah djeluje sebično i veoma simpatično pa uživa naklonost svih. Kako im se otac nalazi u ratu, glavu kuće predstavlja njihova majka, koju djevojke zovu Marmee. Za tijek radnje važno je spomenuti dječaka Lauriea, koji puno vremena provodi sa sestrama March. (Acocella, Joan, 2018)

Male žene imaju i svoje nastavke, riječ je o romanima *Mali muškarci* (1871.) i *Dječaci gospođice Jo* (1886.). Louisin značaj ogleda se u činjenici da je jedna od rijetkih književnica 19. stoljeća koja je progovorila i podržala žensku neovisnost i samostalnost i tako ostavila neizbrisiv trag u društvu i književnost. (*Mali muškarci*, 2020) Bila je uključena i u feministički pokret te se javno zalagala za žensko pravo glasa. (*Tajanstveni ključić*, 2015) Zbog navedenog i ne čudi što je 1996. uvrštena u Nacionalnu žensku kuću slavnih, više od sto godina nakon njezine smrti, 1888. godine. (*Mali muškarci*, 2020)

6. Arhetip Divlje žene

Znanstvenica i jungovska psihoanalitičarka Clarissa Pinkola Estés autorica je knjige *Žene koje trče s vukovima*. Autorica u knjizi, na drukčiji način, progovara o Divljoj ženi koja je prisutna u biti ženine instinktivne prirode. (Pinkola Estés, 2004) Psihološka teorija Pinkole Estés doživjela je popularnost kada je izašla, a popularna je i danas, trideset godina kasnije. Njezina popularnost pokazuje koliko je kulturama potreban arhetip o kojem autorica govori. (Shelby, 2018) Općenito, Jung arhetipovima³ smatra osnovne strukturalne elemente koji postoje u psihi. (Jung, 1971., prema Kast, 2009). On smatra kako se psiha sastoji „od dvije sfere koje se međusobno dopunjuju, no koje imaju suprotna obilježja: od *Svijesti* i od takozvanog *Nesvjesnoga*“. (Jacobi, 2006: 17) Nesvjesno se grana na područje *individualnog* i područje *kolektivnog* nesvjesnog. Arhetipovi pripadaju području kolektivnog nesvjesnog, što otkriva i njihovo ime, naime prije nego što je Jung ponudio naziv arhetip, koristio je naziv „dominante kolektivnog nesvjesnog“. (Jacobi, 2006: 56) Na arhetipskim temeljima počivaju sve životne manifestacije, štoviše, moguće je postaviti „poredak arhetipova, ovisno o tome predočuju li obilježja cjelokupnog čovječanstva ili neke veće odnosno manje skupine ljudi.“ (Jacobi, 2006: 57) „Arhetipovi označuju odraze instinktivnih tj. psihički nužnih reakcija na određene situacije koje, zaobilazeći svijest, svojom urođenom spremnošću dovode do ponašanja koje se nalazi unutar psihičke potrebe.“ (Jacobi, 2006: 57) Odnosno riječ je o „naslijeđenom načinu psihičke funkcije“, o „pramodelu ljudskog ponašanja.“ Slikovito rečeno, riječ je o „onim naslijeđenim modalitetima na temelju kojih pile izlazi iz jajeta ili ptice grade svoja gnijezda.“ (Jacobi, 2006: 57) Dakle arhetip je „prazvor svekolikog ljudskog iskustva“ koji se nalazi u nesvjesnom, odakle vrši jak utjecaj na ljudski život. (Jacobi, 2006: 65) Kao arhetip, Divlja žena „utjelovljuje sve ono što ženi daje da buja i da bude kreativna, da bude u „svojoj koži“.“ (Zlatar, 2007: 42) Manuela Zlatar, u svojoj knjizi *Novo čitanje bajke: arhetipsko, divlje, žensko*, donosi metaforičku definiciju Divlje žene za koju kaže da je to „divlja, samonikla necijepljena voćka. Voćka je simbol krijepljenja i spoznavanja našega arhetipskoga ženskoga sebstva. Samonikla na rubu svijeta i na kraju vremena. Cijepiti je nije potrebno jer odolijeva svim boleštinama koje na nju bacaju povijest, društvo, kultura. Ona je graditeljica, znalka, proročica, intuitivka, nadahnjivačica, slušateljica, izumiteljica. Životna

---

³ „Arhetip je s jedne strane strukturalni čimbenik psihičkog i fizičkog područja tj. psihički i fizički procesi odvijaju se unutar određene ljudske tipologije, ljudi u određenim situacijama imaju slične slike, slične emocije i nagone. (...) S druge strane, arhetipu također pripada vrlo specifična dinamika.“ (Jung, 1971., prema Kast, 2009: 138).

energija. Metafora žudnje za životom.“ (Zlatar, 2007: 41-42) Divlja žena želi opstati u svakoj ženi usprkos društvu koje ju nastoji civilizirati i ukrotiti. Civilizirajuće i krute uloge dovode do toga da žene zanemare svoj odnos s Divljom ženom i više ne znaju kako se odnositi prema njoj. (Shelby, 2018)

Knjiga *Žene koje trče s vukovima* sastoji se od šesnaest poglavlja kroz koja se, uz pomoć priča, progovara o izazovima koje život stavlja pred žene. Razlažući metafore u pričama, iznose se glavni problemi s kojima se suočavaju žene na svome putu k pronalasku Divlje žene u sebi. Za nastavak rada važno je predstaviti neka poglavlja iz knjige koja će služiti kao temelj za analizu knjige *Male žene*.

Prvo poglavlje progovara o *La lobi*, Onoj koja zna, o izvornoj Divljoj ženi. La loba se nalazi u svim ženama i raste u njezinoj najdubljoj duševnoj psihi. Priča metaforički govori o procesu dovođenja žene „do punine njezinih instinktivnih divljih osjeta“. (Pinkola Estés, 2004: 48) La loba je graditeljica, obnoviteljica i čuvarica duše, omogućuje ženi promijeniti sebe i svoj svijet. (Pinkola Estés, 2004) Češće će se *divlje* vezivati uz mušku prirodu negoli uz žensku. Žensku divlju, iskonsku prirodu ne treba umanjivati činjenica da je ženi dana toplina, intuicija i brižnost. Jer žena uz to što je supruga i majka može biti i sretna, prirodna, divlja. (Mrkobrad, 2015)

Drugo poglavlje kroz priču o Modrobradom progovara o grabežljivcu psihe i ženi kao lovini. Autorica iznosi tezu kako u svakoj osobi postoje mnoga druga bića sa svojim planovima, motivima i vrijednostima. Među tim bićima, nalaze se i neka luda bića koja valja posebno dobro kontrolirati. Modrobradi je priča upravo o tom „ludom“ biću, grabežljivcu psihe koji živi u psihi svake žene. On ponekad presijeca vezu „između žene i njezine intuitivne prirode“. (Pinkola Estés, 2004: 52) Tako umrtvi ženine osjećaje te ju ostavi preslabom za životno napredovanje. Ako osoba spozna da grabežljivci postoje i shvati način njihovoga djelovanja, znači da je postala zrela osoba koja više nije ranjiva zbog svoga neiskustva, naivnosti ili nerazboritosti. (Pinkola Estés, 2004)

Treće poglavlje, kroz priču o Vasilisi Premudroj, progovara o povratku intuicije. Priča govori o tome kako većina stvari nije onakva kakvom se čini, a kako bi se stvarna situacija uvidjela, ženi je potrebna intuicija koja je blago njezine psihe. (Pinkola Estés, 2004) Jung smatra kako u svakoj osobi postoje četiri funkcije svijesti, a to su: *mišljenje, intuicija, osjećanje i ćutilnost*. (Jacobi, 2006: 21) Jung na intuiciju (kao i na osjećaj) gleda kao na iracionalnu funkciju jer ona „ne operira prosudbama, već čistim percepcijama, a da ih pritom ne vrednuje niti im pridaje smisao.“ (Jacobi, 2006: 23)

Četvrto poglavlje progovara o savezu žene i muškarca. Divlja žena sastoji se od dviju žena, jedna je vanjska, prisutna u površinskom svijetu. Druga je unutarnja, *criatura*, ona nije tako lako vidljiva. Obje žene predstavljaju posebne jedinice koje posjeduju različite funkcije i znanja, a kako bi funkcionirale kao cjelina moraju poznavati i prevoditi onu drugu. Žensku dvojnost ne treba smatrati ružnom, đavolskom ili vrijednom prezira, već vrijednom i poželjnom. (Pinkola Estés, 2004)

Peto poglavlje govori o Kosturki i suočavanju s prirodom ljubavi život/smrt/život. „Priroda život/smrt/život ciklus je oživljavanja, razvoja, pada i smrti kojem uvijek slijedi ponovno oživljavanje. Taj ciklus utječe na sav fizički život i na sve dijelove psihičkoga života.“ (149) Priča o Kosturki može se tumačiti kao priča koja podučava dušu kako voljeti drugu osobu valjano i duboko. (Pinkola Estés, 2004)

Šesto je poglavlje nastalo na analizi poznate bajke Hansa Christiana Andersena, *Ružno pače*. U ovoj bajci pače je simbol divlje prirode, životinja koja se našla u lošim uvjetima te joj je jedina briga kako preživjeti. U trenutku kada pače dobije psihičko priznanje to u njemu pobuđuje osjećaj života i moći te doprinosi njegovoj vitalnosti i, konačno, osjećaju pripadnosti. (Pinkola Estés, 2004)

U osmom poglavlju, kroz priču o Crvenim cipelama, progovara se o podivljaloj ženi. Definicija podivljale žene odnosila bi se na ženu koja je bila u prirodnom pravom divljem stanju, ali se nizom događaja previše pripitomila te kada dobije priliku vratiti se izvornoj divljom prirodi zapada u razne zamke. Takvoj ženi nekadašnje prirodno divlje stanje predstavlja opasnost jer je izgubila svoje instinkte, nije više budna i oprezna, već je lak plijen. (Pinkola Estés, 2004) Riječ je o porobljenoj, okradenoj ženi koja je „osuđena na sužanjstvo, samoj sebi, užoj i široj zajednici te na sužanjstvo sjenovitoj strani Divlje Žene.“ (Zlatar, 2007: 49)

Deveto je poglavlje naslovljeno kao Kućenje: povratak sebi. U ovom se poglavlju donosi priča o tuljanovom krznu koje predstavlja metaforu najvažnijeg ženinog ciklusa, a to je povratak njezinoj divljoj, duševnoj kući, povratak njezinom pravom psihičkom stanju. Priča je to koja govori odakle ljudi potječu, od čega su sazdani i kako je bitno da se redovito koriste svojim instinktima i pronađu put kući. Autorica navodi kako psiha i duša žene imaju svoje cikluse koji uključuju doba „djelovanja i samoće, trčanja i ostajanja, sudjelovanja i odmaka, traženja i odmora, stvaranja i inkubacije, ovosvjetovnosti i povrata na mjesto duše“. (Pinkola Estés, 2004: 289)

„Kreativnost mijenja oblik“ (Pinkola Estés, 2004: 335) prva je rečenica kojom kreće deseto poglavlje knjige. Prva rečenica upućuje na fluidnost kreativnosti zbog koje ju je teško

definirati. Veliki broj teoretičara pokušao je dati svoju definiciju kreativnosti, jedan od njih je filozof i psiholog Frank Barron, po kojem je kreativnost „sposobnost produkcije rada koji je nov i prikladan. Nov produkt je onaj koji je originalan, koji izaziva iznenađenje.“ (Barron, 1988, prema Arar, Rački, 2003). Pinkola Estés kreativnosti pristupa šire pa pod kreativnošću podrazumijeva stanje kada osoba gaji veliku ljubav prema nečemu i kada ju ta ljubav tjera na stvaranje. Želja prema stvaranju može proizlaziti iz ljubavi prema slici, riječi, zemlji, ideji, čovječanstvu ili osobi. Kada osoba vidi tuđi kreativni rad to se reflektira i na njezinu želju prema stvaranju, dakle kreativnost nije usamljena. Kreativna sposobnost najvrednija je ženina imovina jer ona izvana daje, dok ju iznutra hrani i psihički, i duhovno, emotivno, mentalno pa čak i financijski, hrani ju, dakle, na svim razinama. (Pinkola Estés, 2004) U analitičkoj psihologiji kreativnosti je dodijeljeno središnje mjesto. (Kast, 2009) Jung smatra da se „kreativni proces sastoji od nesvjesne aktivacije arhetipske slike te od razrade i oblikovanja te slike u okvire završnoga rada. Dajući joj oblik, umjetnik je prevodi u jezik sadašnjosti i na taj nam način omogućuje da se vratimo do najdubljih izvora života.“ (Berk 2012, prema Vasić, 2019)

O bijesu i praštanju govori dvanaesto poglavlje. Bijes svakome može biti dobar učitelj, a o tome govori priča ispričana u ovom dijelu knjige - priča o Bjelosrpom medvjedu. Ova priča otvara shemu prema kojoj se može suočiti s bijesom i izliječiti od njega, a ono što je potrebno da bi do liječenja došlo jest strpljivost. Ako osoba dopusti da joj bijes bude učitelj moći će koristiti energiju koja nastaje nakon što se bijes raspline na nešto korisno, primjerice na područje kreativnosti. Kada žena izađe na kraj sa svojim bijesom tada se vraća svome svakodnevnom životu s novim znanjima koja joj omogućuju da vještije živi svoj život. (Pinkola Estés, 2004)

Četrnaesto poglavlje donosi priču o Bezrukoj djevi, priču prema kojoj se može promatrati cijeli životni proces žene. Riječ je o procesu inicijacije kroz koji djeva upoznaje najdublje aspekte svoje psihe i duše. (Pinkola Estés, 2004) Ona kroz taj proces postaje ono što ona zapravo i je. U sličnom smislu Jung koristi pojam *individuacije*. Procesom individuacije do izražaja se iznose jedinstvenosti nekog čovjeka. Kroz taj proces osoba treba prihvatiti samu sebe sa svim mogućnostima, ali i poteškoćama koje su s time u direktnoj vezi. Možda su poteškoće i najbitnije jer one najčešće čine ono po čemu je osoba osobita. „Postati ono što jesmo nipošto ne znači harmonično brušenje samoga sebe, već da na sebi počnemo sve više zapažati ono što jesmo i što je u skladu s našom ličnošću, uključujući i sve nezgrapnosti.“ (Kast, 2009: 10) Kroz nastavak rada prati se proces individuacije sestara i sve poteškoće koje se javljaju tijekom njihovog pronalaženja samih sebe.

7. Arhetip Divlje žene u romanu *Male žene* Louise May Alcott

U *Malim ženama* prati se sudbina četiriju sestara koje, kada kreće radnja romana, imaju od dvanaest do šesnaest godina. Kako radnja odmiče, djevojke odrastaju te se na svom putu susreću s raznim preprekama. U nazivu knjige nalazi se pridjev *male* koji se odnosi na činjenicu da sestre već posjeduju osobine koje ih čine ženama, unatoč njihovoj mladenačkoj dobi. (Giugliano, Hernández Socas, 2019) O životnim preprekama u ženskome životu govori i knjiga *Žene koje trče s vukovima*. U knjizi se kroz stare priče i bajke objašnjava ženama kako svladati životne izazove. Stara i poučna priča ima posebno mjesto i u djelu *Male žene*. Tome u prilog ide što se već prvo poglavlje knjige zove *U ulogama hodočasnica*. Riječ je o aluziji na djelo Johna Bunyana *Pilgrim's Progress*. To djelo alegorijski govori o tegobnom tumananju ljudske duše, svjetovnim iskušenjima koja se pred nju stavljaju i nebeskom spasu koji ju na kraju očekuje. (Alcott, 2019) Autorica čitatelja s tim djelom upoznaje odmah na početku romana, kada nakon večere, majka djevojaka, koju svi zovu Marmee, čita djevojkama pismo njihovog oca, koji se nalazi u ratu. Otac je u pismu napisao: „Znam da im je na umu sve što sam im rekao, da te vole i paze, da pošteno obavljaju svoje dužnosti, da se hrabro bore s neprijateljima u vlastitome srcu i svladavaju s ljupkošću, pa ću, kad im se vratim, još više voljeti svoje male žene i njima se dičiti.“ (Alcott, 2019: 14) Neprijatelj kojeg otac spominje u pismu može se poistovjetiti s prirodnim grabežljivcem o kojem govori Pinkola Estés. „To je podrugljiv i ubojit neprijatelj koji nam je urođen, te je čak i uz najbolju roditeljsku skrb, jedini zadatak toga uljeza pretvaranje svih križanja u slijepe ulice.“ (Pinkola Estés, 2004: 52) Očevo pismo nagnalo je djevojke da zavire unutar sebe i potraže svoje mane te donesu odluku raditi na njima. Amy je rekla: „Ja sam sebična prasica! Ali ću se nastojati popraviti, tako da se ne razočara.“ (Alcott, 2019: 15) Meg je zaključila kako ona previše razmišlja o tome kako izgleda, ne da joj se raditi, ali napraviti će sve da to promijeni. Jo je odlučila pripitomiti svoju ćud, nije željela više biti gruba i divlja i u stalnoj čežnji da bude negdje drugdje i da bude netko drugi. Jedino je Beth šutjela. Tu je šutnju prekinula gospođa March, odnosno Marmee. Ona ih je podsjetila kako su se kao male igrale Hodočasnica i rekla da je ta igra ono što se konstantno igra u životu. Istaknula je: „Svi imamo svoje breme, i svoj put, a čežnja za dobrotom i srećom vodi nas kroz mnoge nevolje, iskušenja i pogreške do mira i spokoja, istinskog Grada Nebeskoga.“ (Alcott, 2019: 16) Djevojke je zanimalo koja su to njihova bremena, a majka im je odgovorila da je to ono što su same maloprije nabrojale. Kako jedino Beth nije rekla koje je njezino breme, odlučila ga je sada podijeliti sa sestrama, smatrala je kako su njezino breme tanjuri i krpe za

prašinu, ali i strah od ljudi te zavist prema onim djevojkama koje posjeduju lijepe klavire. Tijekom romana djevojke će povremeno zarobiti njihov „vlastiti unutarnji uhoda“, odnosno prirodni grabežljivac. Iz zarobljivanja izaći će mudrije, jače i osposobljene odmah „prepoznati prepredena grabežljivca svoje psihe.“ (Pinkola Estés, 2004: 59) Otac ih nakon jedne teške godine naziva hodočasticama i pohvaljuje njihov napredak: „- Ove ste godine prepješačile gadnu cestu, hodočasnice i putnice moje, posebno u zadnje vrijeme. Ali ste bile vrlo hrabre i svladale je, i čini mi se da ćete se uskoro riješiti bremena - reče gospodin March, s očinskim zadovoljstvom promatrajući četiri mlada lica.“ (Alcott, 2019: 288) U ostatku se romana prate načini na koje se djevojke pokušavaju riješiti svojih bremena te kakvi ih izazovi na putu ka skladu s vlastitim unutarnjim bićem očekuju.

7.1. Ulazak u svijet žena

Kada radnja djela kreće najstarija sestra Meg ima šesnaest godina. Iza nje je godinu dana mlađa Jo. Beth ima trinaest godina, a najmlađa je među njima dvanaestogodišnja Amy. Prema razvojnoj psihologiji, sestre pripadaju razdoblju adolescencije, prijelaznom periodu od djetinjstva do ranog odraslog doba. Jungova psihologija na adolescenciju gleda kao na prijelomnu fazu. U njoj adolescent „postaje svjestan svoje samosvojnosti, izdvojenosti, da je drukčiji od svojih roditelja, što osobito spoznaje preuzimanjem sjene obiteljskog sustava u vlastiti životni plan, poradi čega je izdvojen u odnosu na svoju obitelj, doživljavajući samoga sebe kao slobodnog čovjeka.“ (Kast, 2009) Na njima je zadatak izvući se iz djetinjstva, koje prema Jungu pripada kolektivnom nesvjesnom, a to moraju učiniti kako bi se razlikovale i pojmile svoje Ja. (Jacobi, 2006) Moraju se „stabilizirati u realnom životu i rješavati zadatke koje život pred njih postavlja u vidu profesije, ženidbe i udaje, potomstva, veza i odnosa svih vrsta.“ (Jacobi, 2006: 186) Zlatar (2007) metaforički ističe različite tehnike kojima pribjegavaju tinejdžerice kako bi se prilagodile rascjepu koji postoji između maske, persone i one istine, srži koja se krije iza maske.

„Tehnika prilagodbe na taj rascjep između *ponuđeno viđenog* i *instinktivno nazrenog* poprima kod djevojaka svakojake varijante: neke nastoje biti skromne, samozatajne, šutljive i plivaju nizvodno, neke će govoriti monotonim glasom mediokriteta i plivati u krug, neke će se pretvoriti u kornjače, izgradivši oklop ironijom, banalizacijom, trivijalizacijom, neke će plutati poput mrtvog tijela ne osvijestivši da i plutanje zahtijeva

sposobnost održavanja ravnoteže, poneka će se i utopiti, a neke će plivati uzvodno, vrišteći pritom redundantno i iscrpiti se na pola puta.“ (Zlatar, 2007: 29)

Sestre se u različitim životnim situacijama ponašaju gotovo prema svima obrascima koje navodi Zlatar. One se prema svojim osobinama mogu podijeliti u više parova. Jo i Beth spaja činjenica da se ne ponašaju kao druge djevojke i da ih ne zanimaju stvari koje zanimaju djevojke njihovih godina, a te stvari uvelike okupiraju Meginu i Amyinu pažnju. Premda postoji očita poveznica između Jo i Beth, njihovi su karakteri sušta suprotnost. Beth je zatvorene i plašljive prirode, a takav karakter, prema Jungu, predstavlja veliku „suprotnost prema onim drugim otvorenim, druželjubivim, češće vedrim ili barem ljubaznim karakterima, koji izlaze na kraj s cijelim svijetom ili se prepiru, ali su s njim u vezi te utječu na njega i primaju utjecaj od njega“, što bi bio blizak opis Joine karaktera. (Jung, 1984: 359) Zbog svoje smirene naravi i poslušnosti Meg i Beth utjelovljuju tradicionalne modele viktorijanske ženstvenosti. (Greene, 2000) Dvije starije sestre, na samom početku romana, budu pozvane na silvestarski domjenak. Ovim događajem simbolično se predočava njihov ulazak u svijet žena. Dok je Meg to jedva dočekala i s velikim užitkom se pripremala pazeći na sva „pravila“ koja vrijede u tom društvu, za Jo je taj događaj bio nebitan. Za Megin ulazak u svijet žena važan je trenutak kada joj Marmee dopušta da provede dva tjedna kod svoje bogate prijateljica Annie Moffat, iako se pribojavala da će se Meg vratiti nezadovoljnija svojim životom. Meg je tamo naučila šuškanja o tome kako ju njezina majka želi udati za Laurencea jer je odlična prilika. Te riječi su „uvele Meg u njoj dotad nepoznat svijet, narušivši mir staroga svijeta u kojemu je živjela sretna kao dijete. Njezino nevino prijateljstvo s Lauriejem bilo je pokvareno glupim razgovorom koji je naučila.“ (Alcott, 2019: 119) Kada se Meg vratila kući, „Jo je imala osjećaj da je tijekom ta dva tjedna njezina sestra začudno odrasla, te se otisnula od nje prema svijetu u koji je ona nije mogla slijediti.“ (Alcott, 2019: 131) Jo se odupirala takvoj promjeni kod sebe. „Ne tjeraj me da odrastem prije vremena, Meg; dovoljno je teško što si se ti promijenila tako naglo; pusti me da što duže budem djevojčica.“ (Alcott, 2019: 202) Meg je smetalo Joino ponašanje koje je odudaralo od onoga što se očekuje od mladih djevojaka na njihovom putu postajanja ženama. Mislila je kako Jo „nikada neće postati mlada dama.“ (Alcott, 2019: 204) Jo se odupirala ostati bez svoje instinktivne ženske naravi koju okolina nije shvaćala i koju je nastojala ukrotiti i potisnuti. Pinkola Estés tvrdi da su „divlji svijet i Divlje žene ugrožene vrste.“ (Pinkola Estés, 2004: 5) Zlatar (2007) upozorava upravo na problem koji muči Jo. „Djevojke u valu rane adolescencije stječu kognitivne i emocionalne sposobnosti kojima se svijet u svojoj odnosivosti spram partikularnog sebstva upoznaje na nov način promišljanja i produblјivanja“ te su one tada suočene s teškim zadatkom „kako održavati vezu sa svijetom u

kojemu su odnosi kontaminirani iskrivljenim definicijama a da u isto vrijeme ne prekinu i vezu sa samima sobom.“ (Zlatar, 2007: 29)

Ipak, na kraju prvog dijela romana započela je promjena i kod Jo, što primjećuje njezin otac. „Pomalo mi nedostaje moja mala divljakuša, ali ako umjesto nje dobijem snažnu i jaku ženu, koja suosjeća i pomaže, bit ću vrlo zadovoljan.“ (Alcott, 2019: 289) Jo je morala pronaći mjeru između civilizirane i divlje strane sebe kako bi doživjela unutarnji sklad. Morala je spoznati da postoje dva aspekta ženske osobnosti koja se sastoje od civiliziranog i divljeg sebstva. Oni jedan bez drugog ne mogu, jer „samom za sebe, civiliziranom sebstvu je dobro... ali nekako je usamljeno. Samom za sebe, divljem je sebstvu također dobro, ali čezne za odnosom s drugim. Gubitak ženinih psihičkih, emotivnih i duhovnih moći proizlazi iz međusobna odvajanja tih dviju priroda i pretvaranja da jedina ili druga više ne postoje.“ (Pinkola Estés, 2004: 139)

Meg se borila sama sa sobom kako bi pronašla dublju stranu svoje prirode, a pažnja joj je konstantno lutala zbog čežnje prema materijalnim užiticima. (Pinkola Estés, 2004) Ona je prva od djevojaka koja se zaručila i udala, iako je uvijek sanjala da će se udati za bogatog muškarca, to nije bilo tako. Zaručila se za Johna Brookea kojeg je iskreno voljela. Važan je trenutak kada se Meg usprotivi teti March i kaže da će se udati za onoga koga ona želi bez obzira na to što će tada ostati bez obećanog tetkinog novca. Taj je njezin korak korak prema samooslobođenju jer iako Meg predstavlja tradicionalni poslušni model ženstvenosti, ona kod svoje udaje ne predstavlja pasivnog promatrača. Obitelj je u tom vremenu odlučivala u djevojičino ime, vodeći računa o materijalnom statusu ženika i rijetko je pitala djevojku za mišljenje o svom potencijalnom partneru. (Greene, 2000) Meg je čekala Johna dok je bio u vojsci i pretvarala se „u pravu ženu, spretnu domaćicu.“ (Alcott, 2020: 3) Mučile su ju „djevojačke ambicije i nade, te ju je pomalo razočaralo što će tako skromno početi novi život. Ned Moffat nedavno se bio vjenčao sa Sallie Gardiner, pa je Meg nehotice uspoređivala onu njihovu otmjenu kuću i kočije, mnogo poklona i prekrasnu odjeću, s onim što je sama imala, i postajno je željela da ima sve to.“ (Alcott, 2020: 3)

Amy je uvijek djelovala preodraslo za svoje godine. Smatrali su ju „cvijetom obitelji, jer sa šesnaest već ima držanje zrele žene - nije prekrasna, ali je obdarena onim neopisivim što se inače naziva draž, ljupkost.“ (Alcott, 2020: 19) Ona se izrazito trudila postati privlačnom ženom pa je „učila, radila i zabavljala se i nekim drugim stvarima, jer je bila odlučila postati privlačna i obrazovana žena, pa čak i ako ne bude velika umjetnica.“ (Alcott, 2020: 27) Prikazana je kao inteligentna djevojka koja lako natjera druge da naprave stvari koje

ona želi. Te su joj osobine pomogle da si stvori mjesto u svijetu kakvom ona želi živjeti. (Greene, 2000)

Može se postaviti pitanje je li ulazak u svijet žena bitan događaj u Bethinom životu. Ona je bila izrazito povučena, u njezinom životu nisu se dogodili veliki događaji, bio je to život bez ambicija. Svoje djetinjstvo provela je igrajući se s unakaženim lutkama. Njezin ulazak u svijet žena nije prepoznala niti njezina obitelj. Jo je u jednom trenutku skrenula pažnju majci: „Uostalom, majko, Beth ima osamnaest godina; mi to ne shvaćamo i prema njoj se ponašamo kao da je dijete, zaboravljajući da je žena.“ (Alcott, 2020: 110) Ona je prikazana kao tradicionalna ženska mučenica koja nije sposobna za opstanak u stvarnom svijetu. (Greene, 2000)

Zamjetno je kako se svaka sestra drukčije nosi s ulaskom u svijet žena. Dok je Meg to razdoblje jedva dočekala i objeručki prihvatila, Jo se svim silama nastojala oduprijeti. Amy je nadolazeće razdoblje njezinog života radovalo i željela ga je požuriti. Kod Beth kao da se promjena nije ni dogodila nego je ona zauvijek ostala dijete zarobljeno u tijelu žene. Za ulazak u svijet žena zanimljivo je promotriti koju važnost sestre pridaju modnim diskursima pa će se toj temi posvetiti pažnja u nastavku rada.

7.1.1. Uloga modnih diskursa pri ulasku u svijet žena

Ulazak u svijet žena obilježen je i modom. Arhetipski simbolizam proučava što odjeća simbolizira, prema njemu „odjeća predstavlja personu⁴, prvi dojam koji javnost stječe o nama.“ (Pinkola Estés, 2004: 112). Odjećom se manipulira tako da osoba drugima pokazuje samo onoliko koliko želi da znaju o njoj. „Persona nije samo krinka iza koje se skrivamo, nego pojava koja zaklanja svakodnevnu osobnost. U tom smislu, persona ili maska upozorava na rang, vrlinu, značaj i autoritet. Persona je izvanjski označivač, izvanjski prikaz vještine.“ (Pinkola Estés, 2004: 112). Za personu je bitno da vodi računa o trima čimbenicima: „o idealnome Ja odnosno željenoj slici, koju svaki čovjek nosi u sebi, prema kojoj bi se htio ostvariti i prema njoj postupati; zatim o općoj slici koju dotična okolina stvara o svakom pojedinom čovjeku

---

⁴ Persona, prema psihologiji C. G. Junga, pripada arhetipovima s kojima se susreće osoba tijekom procesa individuacije. Uz Personu, Jung u osnovne arhetipove ubraja i Sjenu, Animu/Animusa i Jastvo. (Trebješnin, 2006)

koji odgovara njezinom ukusu i idealu; te o psihičkim i fizičkim uvjetovanostima koje ostvarenju Ja postavljaju ograničenja. “ (Jacobi, 2006: 42)

Kao jedan od načina dodatnog naglašavanja razlika u pripadanju pojedinom društvenom staležu koristi se i odjeća. Ona utječe na klasnu hijerarhiju i teži uspostavljaju razlika (Deslandres, 2002). Ne mogu si svi priuštiti iste odjevne komade i na taj način nastaju podjele u društvu koje prate društveni status i materijalne mogućnosti. Tako bolji komad odjeće, za kojim neki žude, a rijetki ga imaju, predstavljaju statusni simbol, a među tom privilegiranom elitom nastaje i ono što se naziva modom (Veblen 1961, prema Bartlett, 2002).

Modnim odabirima sestara posvećuje se veći broj opisa. I dok su dvije sestre uvijek uzdisale za tkaninama koje si ne mogu priuštiti, druge dvije to nije zanimalo. Nedostatak novca koji bi omogućavao praćenje mode utjecao je na unutarnje borbe koje tijekom romana vode Amy i Meg. Kada na početku romana Jo i Meg idu na ples, majka ih s prozora upita jesu li ponijele rupčice. Meg tada zaključuje da je to „njezin aristokratski ukus, što je posve primjereno, jer se prava dama uvijek pozna po urednim čizmicama, rukavicama i rupčiću - rekla je Meg, koja je i sama imala poprilično „aristokratski ukus“.“ (Alcott, 2019: 37) Zadnji citat upućuje na matrilinearno nasljeđivanje ukusa. Spremanje za taj ples otkriva puno o karakterima djevojaka. Kada je Jo upropastila svoje rukavice i odbila ih staviti jer ju nije zanimalo što bi ljudi na to rekli, Meg joj je odlučno uzviknula „Ili ćeš imati rukavice, ili ja ne idem.“ (Alcott, 2019: 34) Koliko Jo nije zanimalo što ljudi misle o njezinim modnim odabirima, toliko je Meg patila od dojma koji će ostaviti. „Stoji li mi dobro šal, i je li mi kosa jako užasna? - raspitivala se Meg, okrenuvši se od zrcala u garderobi gospođe Gardiner, nakon poduljeg dotjerivanja.“ (Alcott, 2019: 37) Što je osobi neki događaj bitniji i vodi ju želja za dokazivanjem da s razlogom ima pravo prisustvovati toj svečanosti, vjerojatno je da će to i svojom odjećom nastojati pokazati. Odnosno, kako navodi Lurie (2002) što je neka društvena uloga za pojedinu osobu važnija, veća je vjerojatnost da će se ta osoba prema njoj i odijevati.

Megino uzdisanje za stvarima koji si ne može priuštiti prisutno je tijekom cijelog romana. Na početku romana, spremajući se za ples izjavljuje „- Da barem imam svilu!“ (Alcott, 2019: 34) Kada odlazi na dva tjedna kod Annie Moffat uzdiše za svime što ona ima i pokušava kopirati barem moderno držanje i govor, kada si već odjeću ne može priuštiti.

„To joj je savršeno odgovaralo, pa je uskoro počela oponašati držanje i govor ljudi oko sebe; dizati nos i isticati svoje draži, rabiti francuske fraze, kovrčati kosu, nabirati suknju i pričati o modi, što je bolje znala. Što je duže promatrala lijepe stvari Annie Moffat, to joj je više zavidjela, uzdišući za bogatstvom.“ (Alcott, 2019: 116)

Meg pokušava raditi na tom svom bremenu, udajom za Brookea odbacuje želju za lagodnim životom, čak si sama pravi i vjenčanicu. „I tako je sama skrojila vjenčanicu, ušivši u nju nježne nade i nevinu ljubav djevojačkog srca.“ (Alcott, 2020: 18)

No unutarnja borba nastavlja se nakon ulaska u brak. „Vidjevši Salliene lijepu haljinu i sama je poželjela nešto slično, sažalijevajući se što ih si ne može priuštiti.“ (Alcott, 2020: 58) U jednom trenutku iskorištava povjerenje koje muž ima u nju te si kupuje skupu tkaninu. Vrlo brzo za tim požali uvidjevši koliko je povrijedila muža koji si zbog tog materijala ne može priuštiti kaput koji mu je nužan.

Jo je Megina sušta suprotnost. Na više mjesta u romanu dokazuje kako ju nije briga za modne odabire. Jedna od takvih situacija je već spomenuti događaj s rukavicama kada Jo izjavljuje „Moje imaju mrlje od limunade, a ne mogu nabaviti nove, pa ću ići bez njih - rekla je Jo, koja se nikad nije previše opterećivala odjećom. (Alcott, 2019: 34) U jednom trenutku na sebe stavlja šešir koji zgražava Meg, a nasmijava Lauriea. Meg ju tada nagovara da ne nosi taj šešir: „Oh, oh, Jo! Nećeš valjda staviti taj grozni šešir? Pa to je užasno! Zabranjujem ti da se oblačiš po muški.“ (Alcott, 2019: 164) Jo ina nezainteresiranost za izvanjsko vrhunac doživljava u trenutku kada obitelji jave da im je otac loše, ona tada, kako bi prikupila novac, uklanja svoju jedinu ljepotu, svoju kosu. Meg joj kasnije kaže: „Frizura ti je zaista pristala, onako dječjački, zgodna - odvrtila je Meg, pokušavajući se ne smijati kuštravoj glavi koja se na širokim Joinim ramenima doimala smiješno sitnom.“ (Alcott, 2019: 222-223)

Amy je uzdisala za lijepim haljinama baš kao i Meg. Mučilo ju je što mora nositi odjeću svojih rođakinja. Najviše zbog toga što Florencina mama nije imala ukusa. „Amy je iz dna duše patila što mora nositi crveni, a ne plavi šeširić, nelijepu haljinu i neprikladne, nakićene pregače.“ (Alcott, 2019: 55) S tim u vezu dovodi se šesto poglavlje druge knjige romana koje je naslovljeno *Posjeti*. Amy tada odlučuje da je potrebno otići u posjete poznatim obiteljima i na pogodbu uspije uvjeriti Jo da ide s njom. Join odabir odjeće nije zadovoljio Amy. Tada joj Jo pokušava ukazati da nema ništa loše u izboru te odjeće.

„-Zašto ne? Uredna sam, nije mi vruće, ugodno mi je; ova je haljina savršena za prašnjavu šetnju pod vrelinom suncem. Ako je ljudima stalo do moje odjeće više nego do mene, tada ih ne želim posjećivati. Ti se napirilitaj za obje, i budi otmjena do mile volje; tebi se isplati otmjeno oblačiti, meni ne; dotjerivanje me izluđuje.“ (Alcott, 2020: 68)

Amy je jako dobro razumjela način na koji razmišljaju gospoda te kako im se treba dodvoravati. (Greene, 2000) Zbog toga je nagovorila Jo da se presvuče i obećala joj je davati upute za ponašanje koje su prikladne u određenoj obitelji. „-Ti si pravi anđeo! A sada, obuci

najljepšu haljinu, a ja ću ti reći kako ćeš se gdje ponašati, da ostavimo dobar dojam. Želim da te ljudi zavole, a to će moći jedino ako se pripitomiš.“ (Alcott, 2020: 69)

Važno je uvidjeti kako Amy sreću povezuje s izgledom što potvrđuje sljedeći citat: „Nova lepeza izvrsno mi se slaže s kiticama cvijeća, rukavice mi savršeno pristaju, a prava čipka na tetinu rupčicu diže mi cijelu haljinu. Još da imam klasični nos i usta, bila bih savršeno sretna.“ (Alcott, 2020: 186)

Ovo poglavlje prikazuje kako se sestre razlikuju po tome koliko važnost pridaju odjeći i modi. Za Jo i Beth odjeća nije presudna, dok za Meg i Amy predstavlja iznimno bitnu stavku u njihovim životima. Odjeća će utjecati na njihovo ponašanje pa će Meg cijeli život samo sanjati i željeti lijepu odjeću. Amy će, nasuprot njoj, napraviti sve da živi svoj život iz snova. Veća pažnja u nastavku rada posvetit će se različitim načinima ponašanja sestara u trenutcima bijesa, osamljenosti, traganja, zaljublivanja i sl.

7.2. Ponašanje, bijes i preživljavanje

Često kultura očekuje da žensko dijete postane određeni tip osobe koji će se ponašati na društveno cijenjen način. Nameću im i skup vrijednosti koji trebaju posjedovati. Tijekom godina ženska instinktivna narav pljačkana je, potiskivana i pregrađivana. (Pinkola Estés, 2004) Sestre se u tom kontekstu mogu podijeliti u parove. Meg i Beth koje se ponašaju po uskim društvenim normama i posjeduju vrijednosti u skladu s vremenom u kojem žive. One posjeduju poslušne manire i imaju smirenu narav. Drugi par čine Jo i Amy koje od ustaljenih obrazaca odudaraju. One, za razliku od žena tog doba, shvaćaju da same moraju ostvariti svoje snove i u tom su naumu odlučne i borbene. (Greene, 2000) Kada Amy iznenadi Lauriea činjenicom kako bi se pristala udati za čovjeka kojeg ne voli, ali joj se sviđa njegova materijalna sigurnost, Laurie joj govori: „To je posve po pravilima ovoga svijeta, ali zvuči neobično s usana jedne od kćeri tvoje majke.“ (Alcott, 2020: 217) Iz navedenog citata proizlazi kako su djevojke imale dobar uzor u svojoj majci koja ih je nastojala dobro odgojiti. Marmee odudara od tradicionalnih prikaza žene toga doba. Ona svoje djevojke ne potiče da se udaju samo zbog sigurnosti, kao što bi bilo u skladu s vremenom u kojem se nalaze. Gospođa March predstavlja odlučnu ženu koja dokazuje kako može sama preživjeti bez pomoći muškarca. Ona je najutjecajniji član obitelji u kojem kćeri vide idealni model ženstvenosti. (Greene, 2000) Zlatar

upravo matrilinearne nasljeđe navodi kao jedan od bitnih elemenata koji omogućava ženi dobru osnovu za interferaciju s Divljom ženom. (Zlatar, 2007)

„Dovoljno dobra majka od neprocjenjive je važnosti za djevojački razvoj. To je figura koja se duhovno skrbi, koja pruža podršku, koja otvoreno polemizira i priznaje svoje pogreške i ograničenja i koja emotivno investira (sa svim rizicima koje ta investicija donosi) kroz storge u filos, ne zazirući od erosa i upućujući na agape.“ (Zlatar, 2007: 34)

Megino ponašanje bilo je u skladu društva i vremena u kojem je živjela. Dobro se uklapala u tadašnje norme. Ona je tradicionalna viktorijanska heroína koja se bavila modom i društvom. Želje su joj bile da se uda, ima djecu i dobro se brine o kući. (Greene, 2000) Ipak, u njoj je bilo potisnuto nezadovoljstvo zbog materijalnih uvjeta u kojima je živjela, kod nje se to odrazilo jače nego kod ostalih djevojaka jer se ona sjećala života dok nisu imali materijalnih problema. Moguće je da je gubitak kuće kod Meg stvorio ono što Jung naziva kompleksom jer kompleksom postaje svaki afektom nabijen događaj. (Kast, 2009) „Kompleksi su energetski centri koji nastaju oko neke afektivne značenjske jezgre, a koji su vjerojatno izazvani nekim bolnim srazom pojedinca s određenim zahtjevima ili pak nekim događajem u njegovoj okolini.“ (Kast, 2009:49) Meg je čeznula za finoćom, obožavala se uljepšavati, a najveće iskušenje predstavljala joj je novonastala socijalno-ekonomska elita koja je imala sve o čemu je ona maštala. (Alberghene, Clark, 2014) Da je gubitak kuće kod Meg izazvao kompleks, potvrđuje i njezino konstantno maštanje o materijalnom izobilju. „Jung za komplekse kaže da razvijaju osebnju aktivnost mašte; mašta se u snu doima kao san, dok i na javi nastavljam sanjati ispod praga svijesti, i to zahvaljujući potisnutim ili drugim nesvjesnim kompleksima.“ (Jung, 1958, prema Kast, 2009) Nemogućnost življenja života iz mašte kod Meg bi ponekad izvlačilo bijes i upravljao njezinim ponašanjem. U jednom trenutku Jo joj je rekla:

„- Ti si jedno potišten biće, i danas si nedvojbeno loše volje, jer ne možeš sve vrijeme provoditi u zagrljaju luksuza. Ubogo moje! Samo čekaj dok se ja obogatim, pa ćeš uživati u kočijama, sladoledu, cipelicama s visokom petom, kiticama cvijeća, i riđokosim dečkima na plesu.“ (Alcott, 2019: 49-50)

Feministkinje zabrinjava način na koji je prikazana Meg. Ona se uvijek trudila izvršavati svoje uloge besprijekorno. Predstavljena je kao pasivni lik koji se pokorava unutar patrijarhalnog modela braka. (Greene, 2000) Ponekad bi pretjerivala u svojim nastojanjima izigravanja savršene majke i domaćice. Kada se udala i dobila djecu svu im je pažnju posvetila što se loše odrazilo na njezin brak. Kako nije znala kako u tom trenutku postupiti, obratila se majci za pomoć. „Točno, majko; ja bih željela svome mužu i svojoj djeci biti ono što si ti bila

ocu i nama. Pokaži mi kako se to radi, a ja ću te poslušati.“ (Alcott, 2020: 198) O važnosti majčinih savjeta govori i priča o Vasilisi u knjizi *Žene koje trče s vukovima*. Ta priča govori o tome kako se s jedne generacije na drugu, s majke na kćer, može prenijeti intuicija koja predstavlja blagoslov ženske moći. (Pinkola Estés, 2004)

Najveća pozornost u djelu posvećena je Joinu ponašanju. Ona je žudjela biti dječak i ponašati se kao dječak. Njezin se karakter sviđa Lauriejevom djedu: „Jo mu se sviđala, jer mu je odgovarala njezina neposrednost i neobičnost; očito je razumjela dječake kao da im i sama pripada.“ (Alcott, 2019: 74) Tijekom romana na više se mjesta spominje Joina dječaka strana karaktera. Klasična jungovska psihologija mušku duševnu silu u ženama naziva *animusom*. Animusu kod žena je vrlo teško „podariti slobodan, konstruktivan prostor u psihi jer većina ljudi „muževnost“ odnosno „ženstvenost“ i dalje promatra linearno, kao slijed naučenih obrazaca ponašanja i aktivnosti, umjesto da se u tim pojmovima prepoznaju arhetipske energije koje prožimaju naše živote.“ (Zlatar, 2007: 47)

Jo je ljutito čak i njezino ime. „I ja mrzim svoje ime - tako je sladunjavo! Voljela bih da me svi zovu Jo, umjesto Josephine.“ (Alcott, 2019: 39) Bender ističe kako je Alcott srušila mnoge stereotipe time što je svojim glavnim likovima, Jo i Laurie, dala imena koja bi obično označavala nekog suprotnog spola. (Bender, 2017) Joine probleme dobro sažima sljedeći citat:

„Joina je ambicija bila da postigne nešto sjajno; što bi to bilo, nije znala, ali je znala da će s vremenom saznati. U međuvremenu, središnji joj je problem bio taj da nikako nije uspijevala čitati, trčati i jahati do mile volje. Nagle naravi, oštra jezika i nemirna duha koji bi je uvijek uvalio u nevolje, njezin se život sastojao od niza uspona i padova, istodobno komičnih i patetičnih.“ (Alcott, 2019: 52)

Često se u djelu ponašanja djevojaka stavljaju u opoziciju. Primjerice, u gore navedenom primjeru vidljivo je kako Meg žudi za savjetima svoje majke i želi biti poput nje. Nju nikada ne smetaju majčini savjeti, za razliku od Jo koja izjavljuje: „Nikad ne slušam savjete; ne mogu mirovati cio dan, a kako nisam mačka, ne volim drijemati kraj vatre. Volim pustolovine i idem ih potražiti.“ (Alcott, 2019: 63) Ipak, u djelu su prisutne i situacije u kojima Jo čezne za majčinih savjetima, na što bi se mogla primijeniti tvrdnja autorice Kast kako adolescenti „glasove svojih roditelja u određenim situacijama doživljavaju kao smetnju; intrapsihički“, međutim, „u određenim situacijama razmišljaju o tome što bi na to rekao njegov otac, kako bi reagirala majka.“ (Kast, 2009: 93) Njihovi se karakteri uvelike razlikuju pa ako nešto oduševljava Jo, velika je vjerojatnost da će sablažnjivati Meg. „Ta je zamisao oduševila Jo, koja je i inače voljela smjele stvari i čiji su luckasti ispadi svaki puta iznova sablažnjavali Meg.“ (Alcott, 2019: 64) U jednom trenutku Jo se posvađa sa sestrom Amy i sestra joj iz ljutnje

spali priče na kojima je ona dugo radila. Inače je njihov odnos bio buran jer su obje imale naglu narav „Tijekom života Amy i ona imale su nemalen broj vatrenih okršaja, jer su obje imale naglu narav, pa bi se često raspalile kad bi ih tko uzrujao.“ (Alcott, 2019: 101) Amy, kako bi se ispričala Jo, krene za njom na klizanje, ali Jo ju ne upozori kako je led u sredini tanak. Ova situacija još malo dovodi do tragičnog ishoda što natjera Jo da razmisli o svom ponašanju. „Popustila sam svome bijesu; nisam joj htjela oprostiti i danas, da nije bilo Laurieja, možda bi bilo prekasno! Kako sam mogla biti tako zla?“ (Alcott, 2019: 112) Nakon te situacije Jo se obrati majci za pomoć koja joj kaže da je i ona imala takav problem, ali se naučila suzdržavati. „Sve je to zbog moje strašne naravi! Pokušavam je izliječiti i baš kad pomislim da sam u tome uspjela, provali iz mene gore no ikada. Oh, majko! Što da radim! Što da radim!“ (Alcott, 2019: 107) Majka tada savjetuje Jo: „Nadam se da ćeš ti biti još bolja od mene, no moraš se uvijek čuvati svoga „unutarnjeg neprijatelja“, kako ga zove tvoj otac, jer ti on može ražalostiti, ako ne i sasvim pokvariti život.“ (Alcott, 2019: 110) Unutarnji neprijatelj, kojeg spominje majka, može se poistovjetiti s onim što Pinkola Estés naziva grabežljivcem psihe koji živi u svakoj ženi. Autorica kroz priču o Modrobradom progovara o „ludom biću“ koji se nalazi u ženinoj psihi i kojeg je potrebno posebno dobro kontrolirati. Priča govori o psihičkom središtu, stanici koja se nalazi u svakoj osobi i predstavlja potencijal koji se razvija i od ljudi gradi cjelovite osobe. Kada osoba spozna svog grabežljivca i shvati način njegovog djelovanja koji joj omogućuje da ga kontrolira, ona postaje zreloom osobom koja više nije ranjiva zbog svoga neiskustva, naivnosti ili nerazboritosti. (Pinkola Estés, 2004) Marmee predstavlja stariju verziju Jo. Ona i Jo dijele istu narav, ali razlika je u tome što je Marmee spoznala način djelovanja svog „grabežljivca“. Odnosno, kao što navodi Greene (2000) Marmee provjerava svoj bijes prije nego što odluči reagirati na situaciju. Žestoka narav koju posjeduje Marmee daje njezinom liku dubinu. Posjedovanje te osobine ukida mogućnost gledanja na majku kao na model anđeoske ženstvenosti. (Greene, 2000)

Jo se „očajnički trudila biti dobra, no njezina je nezgodna ćud uvijek bila tu da je razgnjevi i porazi, i trebale su joj godine strpljiva truda da je zatomi.“ (Alcott, 2019: 101) U jednom trenutku u knjizi djevojke odlaze igrati krocket gdje Jo primijeti kako jedan dječak vara, to umalo probudi ono najgore iz nje, a Meg ju, vidjevši koliko se Jo trudi, odluči pohvaliti, Jo joj tada odgovori: „Ne hvali me, Meg, jer bih mu ovog trena mogla iščupati uši. Sigurno bi mi prekipjelo da se nisam zadržala među koprivama, dok me nije prošao najljući bijes, tako da ga mogu držati jezik za zubima.“ (Alcott, 2019: 167) Promotre li se pomnije napadaji bijesa, može se zaključiti kako ih osobe „s obzirom na njihovu doživljajnost ne osjećaju drukčijima negoli

u njihovom djetinjstvu, jedino što su naučile jest kako se prema njima odnositi.“ (Kast, 2009: 83)

Amy je baš kao i Meg žudjela za ugodnim životom. Bila je usredotočena na uzvišene ciljeve. Pridavajući veliku pažnju ženstvenosti, njegovanju izgleda i pomnom biranju garderobe, nastojala je pridobiti druge, u prvom redu aristokratske dame i gospodu. (Greene, 2000) Voljela je isticati sve svoje kvalitete pa joj je majka objasnila zašto da to ne radi: „Obdarena si mnogim talentima i vrlinama, ali ne moraš ih stalno isticati, jer samoljublje kvari i najveće genije.“ (Alcott, 2019: 96) Uskoro je i sama uvidjela kako otmjenije djeluje biti uspješan bez potrebe da to ističeš „- Shvaćam; tako je lijepo imati uspjeha i biti elegantan, ali ne tako da se praviš važan i pokazuješ - zamišljeno je nastavila Amy.“ (Alcott, 2019: 97) Mučila ju je zavist prema bogatijim djevojkama što potvrđuje naredni citat: „Susie Perkins danas je u školu došla s prekrasnim prstenom od crvenog karneola; strašno mi se svidio i svom sam snagom poželjela biti ona.“ (Alcott, 2019: 57) Upijala je norme i načine ponašanja koji se očekuju od djevojaka njezinih godina u društvu kojem je težila. „Bila je svjesna da dobro izgleda, voljela je plesati, na plesnom se podiju uvijek osjećala kao kod kuće, te je uživala u prekrasnom osjećaju moći koji mladim djevojkama dođe kad prvi puta otkriju novo, prelijepo kraljevstvo kojim će vladati zbog svoje ljepote, mladosti i ženstva.“ (Alcott, 2020: 188) Bila je odlučna u činjenici da će izaći iz siromaštva: „Možda jesam proračunata, ali mrzim sirotinju i ne želim je podnositi ni trenutka duže nego što moram.“ (Alcott, 2020: 106)

Bethino je ponašanje bilo predobro da bi bilo istinito. (Greene, 2000) Bila je toliko sramežljiva da nije mogla ići ni u školu. „Beth je bila previše sramežljiva za školu; pokušali su, ali je ona toliko patila da su odustali, pa je lekcije svladava kod kuće, s ocem.“ (Alcott, 2019: 52) Bila je radišna kao pčelica i „prava mala domaćica, pa je pomagala Hanni da kuću drže čistom i ugodnom za radilice, ne maštajući o kakvoj nagradi osim one u ljubavi.“ (Alcott, 2019: 52) Oduševljavala ju je kuhinja, čišćenje i pomaganje drugima. (Greene, 2000) Pokušavala je pobijediti svoju stidljivost pa joj je Jo jednom prilikom pokazala kako vidi njezin trud: „Tako i treba; jako te volim, jer pokušavaš pobijediti stidljivost.“ (Alcott, 2019: 162)

Ovo poglavlje prikazuje sličnosti i razlike u karakterima sestara. One se susreću s različitim životnim situacijama koje iz njih izvlače različite modele ponašanja. Te situacije predstavljaju zadatke inicijacije. Na njima je zadatak da postanu individualne osobe, oslobođene „kompleksa roditelja i, s tim u vezi, također od kolektivnih mjerila, normi i vrijednosti nekoga društva, očekivanih uloga, od svega onoga što mislimo da jesmo.“ (Kast, 2009: 10-11) U kojoj će mjeri sestre postati individualne osobe prikazat će poglavlja koja

slijede. Naredno poglavlje predstavlja još jedan od zadataka inicijacije u kojem sestre tragaju za sobom.

7.3. Osamljenost i traganje

U knjizi *Žene koje trče s vukovima* nalazi se priča o Vasilisi, djevojci kojoj umire majka. Njezina se majka na simboličan način može protumačiti majkom psihe. Umrlo joj je nešto što joj je život činilo presigurnim, prezaštitničkim. U životu postoji doba kada je svima potrebna majka, ali postoji doba kada majku valja ostaviti iza sebe, a taj je trenutak posebno važan jer predstavlja doba velikoga učenja. Brižna zaštitnica mora se povući kako bi se intuitivna psiha uspjela osnažiti. Nitko nikada za taj trenutak nije potpuno spreman, ali važno ga je napraviti. Na taj se način dopušta starom sebstvu da umre, a rađa se novo intuitivno sebstvo. Novo sebstvo, kako bi se rodilo, mora priznati i upoznati najgore dijelove sebe. To se događa kada djevojke odu iz svog „krznom obložena gnijezda.“ (Pinkola Estés, 2004: 97). Tako su i sestre, kako bi bolje upoznale sebe, doslovno napustile rodnu kuću i otišle u potragu za dubljim spoznavanjem sebe.

Meg na početku romana napušta kuću i iskušava život za koji je mislila da ga jako želi živjeti. Prvo joj se dom „kad bi na njega pomislila, doimao golim i jadnim, rad težim no ikad, a sebe je - bez obzira na nove rukavice i svilene čarape - doživljavala kao obespravlenu djevojku lišenu svega.“ (Alcott, 2019: 116) Tada odlučiti ne biti ona nego na jednu večer postati lutka „Večeras nisam Meg; večeras sam „lutkica“ koja čini ludosti. Sutra ću odložiti „trice i kućine“, i opet biti žalosno dobra - odgovorila mu je usiljeno se nasmijavši.“ (Alcott, 2019: 127) Nakon dva tjedna ponašanja po pravilima visokog društva, Meg zaključuje kako je ipak kod kuće najljepše, „iako nije sjajno.“ (Alcott, 2019: 128) Kasnije, kada se udala pa dobila blizance, opet je izgubila sebe i tragala je za tim kako biti dobra supruga. „Kako je bila žena u punome smislu riječi, imala je vrlo izražen majčinski instinkt, te se sasvim posvetila djeci, toliko da je isključila sve ostalo.“ (Alcott, 2020: 193-194) Kada je shvatila da joj muž uživa u društvu susjeda obratila se majci za pomoć. Majka joj je tada rekla: „- Pogriješila si kao i većina mladih supruga: zbog ljubavi prema djeci zaboravila si dužnosti prema mužu. To je vrlo prirodna i oprostiva pogreška, Meg, ali je valja ispraviti prije negoli bude prekasno, jer vas djeca trebaju spajati, a ne razdvajati; ne smiješ se ponašati kao da su ona samo tvoja, a John ih samo uzdržava.“ (Alcott, 2020: 197)

Jo je tragala za pronalaskom žene u sebi. Međutim, valja napomenuti kako je upravo muška energija od velike pomoći ženama jer im ona omogućuje da vanjskom svijetu prikazuju svoje ideje, misli i kreativni rad. (Pinkola Estés, 2004) Kako im je otac u vojsci, smatrala je da je ona muškarac u obitelji. „Sad kad nema tate, ja sam muškarac u obitelji, i ja ću nabaviti papuče, jer mi je rekao da se brinem o majci dok njega nema.“ (Alcott, 2019: 10) Na većem broju mjesta u romanu uočava se kako Jo muče rodne uloge i kako žali za tim što nije muškarac.

„Dovoljno je loše već to što sam djevojka jer mi se sviđaju i igre za dječake, i njihovi poslovi, i njihovo ponašanje. Ne mogu prežaliti što nisam dječak, a sad je gore no ikada, jer umirem od želje da odem i borim se s tatom, a mogu samo sjediti kod kuće i plesti kao stara baba.“ (Alcott, 2019: 8)

Jo su uznemiravali zahtjevi njezine psihe koji su ju prisiljavali da popusti društvenim očekivanjima. „Udovoljavanje izaziva zaprepašujuće spoznaje koje sve žene moraju shvatiti. To je sljedeće: kad smo ono što jesmo, mnogi nas žele izopćiti, a opet, udovoljavati onome što drugi žele izopćuje nas iz nas samih. To je mučna napetost i moramo je podnijeti, ali odluka je jasna.“ (Pinkola Estés, 2004: 101)

„- Da sam muško, zajedno bismo pobjegli i sjajno se proveli; no kako sam ja tek bijedno žensko, moram se pristojno ponašati i ostati kod kuće.“, „Moje je da kuham i spremam kuću, i gotovo, i bolje da to shvatim i prihvatim.“ (Alcott, 2019: 276)

Osim žene u sebi, Jo je mučila potraga za pravcem u kojem treba pisati. Željela je i voljela pisati, ali je zbog novca pristajala pisati senzacionalistička djela koja ni sama nije cijenila. Tako je jednom prilikom, kada je dobila pohvalu za svoje djelo koje sama nije cijenila, rekla: „- Baš mi je žao što niste našli ništa pametnije. To smeće pišem jer ima prođu, i običnim se ljudima sviđa.“ (Alcott, 2020: 74)

Čudila se kakav je uspjeh ostvarila jedna njezina mala pričica, a otac joj je tada rekao „Istina, Jo; istina je tajna uspjeha tvoje priče; humor i bol su je oživjeli, a ti si napokon pronašla svoj stil.“ (Alcott, 2020: 254)

Devetnaesto poglavlje druge knjige *Male žene* nosi naziv *Sasvim sama*. Samoća se tada odnosi na Jo koja se nakon Bethine smrti osjeća jako usamljenom, što čak i njezina majka primjećuje: „Oprosti mi, dušo, ali prilično mi je jasno koliko si osamljena.“ (Alcott, 2020: 255) Jo priznaje da se uistinu tako osjeća: „No, u jednome imaš pravo: jesam osamljena, i da je Teddy još jednom pokušao, možda bih ga prihvatila, ne zato što ga sada više volim, već zato što je meni više stalo da me netko voli.“ (Alcott, 2020: 256) Priča o *Ružnom pačetu* govori o osjećaju koji je većina ljudi osjetila, a to je usamljenost bez jasne vizije budućnosti. Ova priča savjetuje da je ponekad potrebno samo biti strpljiv i čekati radeći svoj posao, a onda će se sve

sjesti na svoje mjesto. Pouka je priče da se ljudi ne trebaju umanjivati i povlačiti ako se uz njih veže atribut drugačiji/drugačija, crna ovca ili vuk samotnjak. (Pinkola Estés, 2004) Jo je falilo strpljenja i zato ju je osamljenost dovela do pesimističnih razmišljanja u kojima sebe zamišlja potpuno samu i u starosti što je vidljivo u narednom citatu:

„Stara cura, eto što ću biti. Književna usidjelica, s perom umjesto muža, i pričama umjesto djece, a za dvadeset ću godina možda steći i mrvu slave, i to, kao Johnson, kad budem prestara da u njoj uživam. Bit ću osamljena, pa je neću imati s kim podijeliti, i nezavisna, pa mi neće ni trebati.“ (Alcott, 2020: 259)

Na Jo se može gledati kao na ružnog pačeta. Poveznica je vidljiva u načinu na koji Jo pokušava prihvatiti sebe. Oboje se muče prihvatiti svoj posebni identitet i uvidjeti svoju ljepotu.

Amy je napustila svoju rodnu kuću i otišla u Rim kako bi saznala je li samo talentirana za crtanje ili je i genijalna. Bila je i u stalnoj potrazi za društvom kojem želi pripadati.

„Njezina slabost bila je čežnja da se uključi u „najbolje društvo“, a pritom nije bila sasvim sigurna što je to najbolje. Novac, položaj, pomodna postignuća i otmjeno ponašanje u njezinim su očima bili najpoželjniji, pa se voljela družiti s onima koji su ih posjedovali, često ne lučeći istinsko i lažno, te se diveći onome što divljenje ne zaslužuje.“ (Alcott, 2020: 28)

Beth se nikada ne uspije odvojiti od sigurnosti koju u nju ulijeva dom i obitelj. Taj je korak posebice važan za ženski život, a kako ga Beth nikada ne učini to se odražava i na njezin (ne)razvitak kao žene. Jedina potraga koju je Beth vodila bila je potraga za zdravljem. Ona od kuće odlazi samo na more u kojem vidi nadu za povratak zdravlja. Beth utjelovljuje ideju idealne žene kojoj je dovoljno biti kod kuće i udovoljavati obitelji. Nije ju vodila ambicija i jedino što je u životu nastojala bilo je uvijek biti ljubazna, slatka i ugodna. Mnoge druge žene tog vremena prošle su isto. Bile su žrtve društvenih očekivanja koji su od žene tražili da ostane kod kuće i odustane od razonode, kreativnosti, javnog života. Ženama se govorilo da im je mjesto kod kuće, a Beth je dokaz u kojoj mjeri kuća može djelovati pogubno za osobu. (Bender, 2017) Beth bi se prema analitičkoj psihologiji mogla proglašiti nefunkcionalnom personom. Dok funkcionalna persona „dobro cirkulira u razmjeni unutarnjeg i vanjskog svijeta te može igrati ulogu zaštitnika i regulatora“, kod Beth to nije razvijeno pa joj persona predstavlja tešku pa čak i smrtonosnu prepreku. (Jacobi, 2006: 46)

Ovo je poglavlje govorilo o osamljenosti i traganju koje je iznimno bitno u svačijem životu jer predstavlja doba velikog učenja. Sličnu ulogu u životu zauzima i osjećaj otpadništva o kojem će govoriti naredno potpoglavlje.

7.4. Osjećaj otpadništva

Trnovit je proces ženske preobrazbe od djevojčica do žena koje osjećaju sklad s vlastitim unutarnjim bićem. Sve su se sestre u nekom trenutku romana osjećale kao da ne pripadaju mjestu na kojem se nalaze, ali ti trenutci nisu kraj njihovog procesa. Normalno je da se osoba osjeća izopćeno prije nego što pronade sebe. Važna je odlika divlje prirode da ona uvijek ide dalje i kada osoba misli da se više ne može razvijati njezina ju divlja priroda vodi dok se nanovo ne uspije krenuti razvijati. Unutarnji divlji život osobe uvijek će se nastaviti i osoba će krenuti dalje. (Pinkola Estés, 2004: 214)

Meg se osjećala različito zbog svoje odjeće kada je bila kod svoje prijateljice Annie Moffat. Pinkola Estés ističe kako je ženin zadatak, kad se pronade u kolektivu koji je neprijateljski nastrojen prema njoj, izdrži i pronaći ono čemu pripada, a nikako ne treba prihvatiti omalovažavanja i nepoštovanja nego treba nastojati prerasti one koji ju kleveću. (Pinkola Estés, 2004) „Meg je primijetila da su djevojke ispod oka prvo bacile pogled na haljinu a onda se zagledale, i osjetila je da joj obrazi gore, jer je, unatoč svoj svojoj nježnosti, bila vrlo ponosna.“ (Alcott, 2019: 117)

Jo je osjećala kako ne pripada plesovima i mjestima koje uobičajeno vesele djevojke njezinih godina. „Meg je otprije poznavala Sallie, pa se brzo opustila, no Jo, koju nisu zanimale djevojke i njihove priče, stajala je po strani s leđima pažljivo okrenutima prema zidu, osjećajući da joj tu nije mjesto isto kao što ždrebetu nije mjesto u gredicama cvijeća.“ (Alcott, 2019: 38) Nije se dobro snalazila ni s koketiranjem, pokušala je to naučiti, ali taj joj svijet nije blizak.

U jednom je trenutku osjetila da je prerasla roditeljski dom i da mora otići od kuće kako bi napredovala. „Jo se sve to svidjelo, i jedva je čekala da pođe, jer je obiteljsko gnijezdo postajalo pretijesno za njezinu nemirnu narav i pustolovni duh.“ (Alcott, 2020: 121) Jo se zapravo nalazila u fazi koju Pinkola Estés naziva *lutanje*. „Žene u toj fazi često istodobno osjete očaj i čvrstu odlučnost da krenu na to unutarnje putovanje, bez obzira na sve.“ (Pinkola Estés, 2004: 457) U tom trenutku, majka i otac gube svoju moć. Iako joj oni nude udobnost, sada su „bespomoćni pri usmjeravanju njezina života jer je sudbina vuče da živi kao lualica.“ (Pinkola Estés, 2004: 457) Jo je vodila želja za upoznavanjem svijeta i upoznavanjem same sebe. „Želim nešto novo; osjećam u sebi nemir i želju da vidim, radim i učim više nego sada. Previše razmišljam o nekim svojim sitnicama, i treba mi da udahnem svježeg zraka.“ (Alcott, 2020: 119) Kuću je napustila kada je pomislila kako je njezina sestra Beth zaljubljena u Laurieja i kako bi se sigurno i on zaljubio u nju da nje nema. „Kako trenutačno nije bilo ni jedne osim nje same, Jo osjeti potrebu da se izgubi što je to prije moguće.“ (Alcott, 2020: 113) Jo je poslije

Bethine smrti nastojala ispuniti obećanje koje joj je dala i biti s roditeljima kako bi se oporavili. Ostajanje u kući je loše djelovalo na nju. Osjećala je kako za njezin karakter nije takav život. „Jadna Jo, bili su to za nju crni dani, jer ju je obuzelo nešto vrlo slično očaju pri pomisli da će cijeli život provesti u toj tihoj kući, i posvetiti se jednoličnim poslovima, s tek ponešto zadovoljstva i dužnošću koja s vremenom ne postaje lakša.“ (Alcott, 2020: 250)

Njezina divlja intuicija govorila joj je kako ona nije za takav život. „Ne mogu. Nisam ja stvorena za takav život, i, ako netko ne dođe i ne pomogne mi, znam da ću pobjesnjeti i učiniti nešto strašno.“ (Alcott, 2020: 250) Zapostavljanje intuicije počinje kada osoba nenamjerno vodi beživotan i rutinski život. Intuiciju je potrebno hraniti tako da ju se sluša i djeluje u skladu s njezinim savjetima. (Pinkola Estés, 2004) Jung na intuiciju gleda kao na iracionalnu funkciju svijesti jer zaobilazi ratio i operira čistim percepcijama, a ne prosudbama. (Jacobi, 2006) Obećanje koje je dala Beth za Jo je bila nemoguća misija jer njezino ponašanje nije moglo podnijeti dosljednost „njezina snaga leži u prilagođavanju promjeni, u inovaciji, plesu, zavijanju, rezanju, dubokom instinktivnom životu, kreativnoj vatri. Ona ne pokazuje dosljednost jednoličnošću, nego kroz svoj kreativni život, kroz stalno zapažanje, brzoost, prilagodljivost i spretnost.“ (Pinkola Estés, 2004: 219)

Kako Amy nije preboljela šarlah, tijekom Bethine bolesti, bila je prisiljena napustiti kuću. Kod tete se osjećala izopćeno i žudjela je za svojom kućom. „Izgon je se duboko dojmio, i prvi je put shvatila koliko je kod kuće voljena i pažena.“ (Alcott, 2019: 249) Amy je „izvan sigurnosti obiteljskoga gnijezda trebalo nekakvo uporište.“ (Alcott, 2019: 254) Uporište je pronašla u malenoj garderobi koju je preuredila u sobu u kojoj je mogla biti sama sa svojim mislima. Ona je svaki dan odlazila u tu sobu te razmišljala o dobroti i molila Boga za Bethino ozdravljenje. Pinkola Estés objašnjava da žena „kako bi mogla razgovarati s divljim ženski, mora privremeno napustiti svijet i ući u stanje samoće. Upravo je to cilj samoće, biti cjelovit. Samoća nije manjak energije ili radnje, kao što neki misle, nego blagodat divljih zaliha koje dobivamo iz duše.“ (Pinkola Estés, 2004: 328)

Na njezinom putovanju kroz Europu shvatila je da se ne smije vratiti u kuću u kojoj je odrasla. Malo joj je falilo da napravi lošu pogodbu i uda se zbog novca, a ne zbog ljubavi. Amy je bila tek na početku svoga života, a Pinkola Estés smatra da je tada žensko gledište vrlo naivno, a emocionalno razumijevanje vrlo slabo. Tada naivnu ženu lako mogu zavesti užici ega i obećanja koja uključuju lagodan život pun užitaka. (Pinkola Estés, 2004)

Beth je bila tiha, sramežljiva i uvijek se držala po strani o čemu govori i sljedeći citat:

„Na ovome svijetu mnogo je djevojčica nalik na Beth, tihih i sramežljivih, koje sjede u kutu dok ih netko ne pozove, koje vedro žive za druge, pa nitko ne primijeti njihovu

žrtvu dok mali crvić s ognjišta ne prestane s pjesmom, i dok ne iščezne slatka, sunčana prisutnost, za sobom ostavljajući tišinu i sjene.“ (Alcott, 2019: 53-54)

U jednom trenutku ona izjavljuje:

„Želim reći da imam osjećaj kako mi nikad nije bilo suđeno da dugo živim. Nisam kao vi ostali; nikad nisam pravila planove što ću biti kad odrastem; nikad mi nije palo na um da ću se udati, kao vas tri. Čini mi se da se nikad nisam mogla zamisliti u drugačijem svjetlu osim kao glupa mala Beth, koja kaska po kući, jer jedino tu od nje ima neke koristi. Nikad nisam poželjela otputovati, i ono što mi i sad najteže pada jest ostaviti vas.“ (Alcott, 2020: 175-176)

Primjeri iz djela pokazuju kako se sestre u različitim fazama svoga života osjećaju izopćeno, kao da nisu dio života koji se vrti oko njih. Pinkola Estés smatra kako je izgon blagodat jer izopćenika tjera „ravno u naručje psihičkih i pravih rođaka“. (Pinkola Estés, 2004: 210) Autorica zaključuje kako je „lošije ostati tamo gdje uopće ne pripadamo, nego neko vrijeme izgubljeno lutati uokolo i tražiti ono psihičko i duševno srodstvo koje nam je potrebno. Nikada nije pogrešno tražiti ono što nam je potrebno. Nikada.“ (Pinkola Estés, 2004: 210) Iduće potpoglavlje pažnju posvećuje utjecaju kreativnosti i stvaralaštva na živote sestara.

7.5. Njegovanje stvaralačkog života

U Jungovoj psihologiji kreativnosti pripada središnje mjesto. (Kast, 2009) Za ženu je bitno da svoj kreativni život drži na stalnoj vatri. Ona „mora pristati na vrućinu, na izgaranje od strasti, riječi, ideja, žudnje za onime što uistinu voli. Upravo je ta strast ono što izaziva kuhanje, a ženina predodžba o sadržaju ono je što se kuha.“ (Pinkola Estés, 2004: 114) Sve su se sestre bavile kreativnim stvaranjem. „Dok stvaraju, ženama bliješte oči, riječi im izlaze u melodiji, lica im se zažare životom, sama kosa kao da im jače sjaji. Uzbuđuju ih ideje, uspaljuju mogućnosti, misli ih strastveno obuzimaju i u tom trenutku, kao i kod velikih rijeka, očekuje se da poteknu i ostanu u stalnom tijeku na svojem kreativnom putu. (Pinkola Estés, 2004: 342) Kad se žene nalaze na svom kreativnom putu i stvaraju tada osjećaju ispunjenje, tako se i u djelu sreća i ispunjenje vežu uz kreativne stvaranje sestara. (Pinkola Estés, 2004)

Ponekad su stvarale i zajedno, tako su na primjer glumile predstave koje je Jo smišljala. „Kako su bile premlade za prečeste odlaske u kazalište, a nedovoljno bogate da si priušte veliki izdatak za privatnu predstavu, djevojke su utekle vlastitoj snalažljivosti, te su budući da je

majka nužda domišljatosti, same napravile što im je trebalo.“ (Alcott, 2019: 25) Kreativnost tjera osobu na stvaranje, a stvaranje može proizlaziti iz raznih ljubavi kao što su ljubav prema slici, riječi, zemlji, ideji, čovječanstvu ili osobi. (Pinkola Estés, 2004) Sestre su u proljeće bile posvećene uređivanju vrta, a svaka ga je na svoj način uredila te se prema njihovoj osobnosti moglo odrediti o čijem se dijelu vrta radi. „Djevojke su u proljeće uređivale vrt, svaka je imala svoju gređicu koje su se razlikovale kao i njihovi karakteri. Zato je Hannah znala reći: „Znala bi' ja koja je baščica čija čak i u Kini.“ (Alcott, 2019: 133)

Sestre su i na individualnom planu njegovale stvaralački život. Za Meg se saznaje kako je imala muzikalan glas i kako je pjevala s mamom dok bi Beth svirala. Bavila se i šivanjem te vezenjem: „Meg je sjedila na jastučiću, bijelim rukama vezući dražesni uzorak.“ (Alcott, 2019: 184)

Jo je jako voljela knjige te je zbog toga i odlazila kod tete March. „Pretpostavljam da ju je u prvome redu privlačila velika knjižnica puna dobrih knjiga, koja je od smrti strica Marcha bila prepuštena prašini i paucima.“ (Alcott, 2019: 51) Osim što je čitala, voljela je i pisati. „Joina knjiga bila je njezin najveći ponos, i obitelj ju je smatrala književnim izdankom koji je mnogo obećavao.“ (Alcott, 2019: 103) Kada je Amy spalila tu Joinu knjigu, Jo se osjećala bespomoćno i trebala je majku, željela je „zariti glavu u majčine grudi i isplakati sav bol i bijes, no suze su značile žensku slabost, a njezina je uvreda bila tako duboka da još nije mogla oprostiti.“ (Alcott, 2019: 104) Majka je važna figura u razvoju svake djevojke. „Dovoljno dobra majka“ pruža podršku, emotivno investira te duhovno skrbi o djeci. (Zlatar, 2007: 34) Jo je dugo vremena tragala za svojim stilom pisanja. Ponekad bi se izgubila i svoj talent iskorištavala kako bi zaradila. Djela koja su tada nastajala nisu odražavala ono što ona želi reći i njima se nije ponosila. „Dok god joj je Raskriljeni orao plaćao dolar po stupcu književnoga smeća, kako je to zvala, Jo se smatrala imućnom, pa je marljivo tkala ljubavne priče.“ (Alcott, 2020: 3) Joinog je budućeg muža, profesora Bhaera, uznemiravala činjenica što Jo piše ono čega ju je sram. On, iako poštuje Joinu želju za radom, ne odobrava senzacionalističke priče na kojima je ona zarađivala. (Greene, 2000) Jo je teško prihvaćala komplimente pa u jednom trenutku kada ju Beth pohvali da je kao pravi Shakespeare, ona skromno odgovori da to nije tako. Pinkola Estés ističe kako „nadarene žene čak i kada lijepe stvari teku iz njihovih ruku, iz njihovih pera, iz njihovih tijela, još sumnjaju jesu li one prave spisateljice, slikarice, umjetnice, ljudi.“ (Pinkola Estés, 2004: 352) Jo je znala biti jako zaokupljena poslom, a imala je i svoje rituale oblačenja po kojima su ukućani znali kako joj ide posao. Izdala je jedan roman za koji je kada je završila uzviknula: „- Evo, dala sam sve od sebe! Ako im ovo ne bude dobro, pričekat ću dok ne budem bolje pisala.“ (Alcott, 2019: 195)

Mislila je kako će joj recepcija romana pomoći u pronalasku svoga stila, ali „Kad je roman najzad ipak bio tiskan, dobila je za njega tristo dolara, i isto toliko pohvala i pokuda, a i jedne i druge toliko su nadmašile njezina očekivanja da je bila potpuno zbunjena, pa se od šoka dugo oporavljala.“ (Alcott, 2020: 46) Najviše joj je značila Lauriejeva pohvala: „Joine su oči blistale, jer je uvijek ugodno znati da u nas vjeruju, a pohvala prijatelja uvijek je slađa od deset novinarskih napuhavanja.“ (Alcott, 2019: 200) Neko se vrijeme Jo odmaknula od pisanja. To je bilo nakon Bethine smrti. Njezinoj je majci intuitivno jasno da bi Jo pomoglo kada bi vratila svoj kreativni plamen i zato ju potiče da to i učini. Majka u tom trenutku ima veliku ulogu jer je za ženin kreativni život važno „da bude okružena stvarnim ljudima koji ju griju, koji pomažu i slave kreativnost. Inače se smrzava.“ (Pinkola Estés, 2004: 360) Pinkola Estés navodi kako divlju dušu hrani kreativnost. Žena će se osjećati neispunjeno ako ne hrani svoje zamisli, velike ideje i ne predaje se vlastitoj umjetnosti i radu. (Pinkola Estés, 2004) Na majčin nagovor, Jo ipak uzima pero u ruke i konačno pronalazi svoj stil pisanja. Napisala je iznimno uspješnu priču, a otac joj je tada rekao „Istina, Jo; istina je tajna uspjeha tvoje priče; humor i bol su je oživjeli, a ti si napokon pronašla svoj stil. Kćeri moja, pisala si iz srca, ne razmišljajući o slavi i novcu; nakon kiše, evo ti dolazi sunce.“ (Alcott, 2020: 254)

Amy je imala crtački dar, sestre su ju zvale mali Rafael. Najsretnije se osjećala „crtajući cvijeće, dizajnirajući vile i ilustrirajući priče neobičnim umjetničkim djelima.“ (Alcott, 2019: 54) Bila je to djevojka puna želja, od koje joj je omiljena bila da „postane umjetnica, i ode u Rim, i slika lijepe slike, i bude najbolja slikarica na svijetu.“ (Alcott, 2019: 189) Kada se Amy, zbog Bethine bolesti, morala preseliti kod tete March, teta ju je jako zavoljela i podmitila ju je da i dalje dolazi kod nje „ponudivši joj lekcije iz crtanja kod jednoga od najboljih učitelja.“ (Alcott, 2020: 3) Tragala je za svojom tehnikom crtanja i nije se bojala isprobavati nove. Cijelo je jedno poglavlje u knjizi naslovljeno *Umjetnički pokušaji* gdje se opisuje sve u čemu se Amy okušala. Jedno je vrijeme koristila tuš, zatim je crtala „utiskivanjem užarenog željeza na drvenu podlogu“ (Alcott, 2020: 25), nakon vatre prešla je na ulje, pa na ugljen, a „kad je prešla na pastele, prošli su bolje, jer su prikazi bili bolji, a posebno hvaljeni bili su Amyna kosa, Join nos, Megina ustala i Lauriejeve oči.“ (Alcott, 2020: 26) Njezin žar za stvaranjem primirila je nezgoda kada je izlivala otisak vlastite noge, a kada se gips sasušio prije nego što je očekivala. „Nakon toga se Amy primirila, dok je manija pejzažnoga crteža nije navela da lunja oko rijeke, polja i šuma, sve u potrazi za slikovitim prizorima i zgodnim ruševinama.“ (Alcott, 2020: 27) Amy je ustrajavala „unatoč svim preprekama, promašajima, obeshrabrivanjima, s čvrstom vjerom da će s vremenom proizvesti nešto što će pripadati „visokoj umjetnosti“.“ (Alcott, 2020: 27) Amy je kao i Jo sumnjala u svoju darovitost i bila je uvjerena kako će putovanje u Rim

odlučiti njezinu karijeru. Na kraju knjige saznaje se da je Amy krenula i svirati. Na to ju je poticao Laurie pa ju u jednom trenutku poziva da odsvira nešto kako bi čuli koliko je napredovala. (Alcott, 2020: 275) Za stvaralački život je iznimno bitno kraj sebe imati osobu koja ga potiče, jer kako ističe Pinkola Estés „tko god ne podupire vašu umjetnost, vaš život, nije dostojan vašega vremena.“ (Pinkola Estés, 2004: 360)

Beth je jako voljela glazbu i svirati na klaviru. Imali su stari klavir iz kojeg je „jedino Beth uspijevala izvući barem nešto glazbe.“ (Alcott, 2019: 17) To je djevojka koja nije žudjela ni za lijepom odjećom, ni za ljepšom kućom niti za pripadanjem nekom visokom društvu. Za sreću u njezinom malom svijetu nedostajao je jedino dobar klavir. „Jako je voljela glazbu, silno se trudila učiti, te je vježbala tako uporno na škripavom starom klaviru da se zaista činilo da bi joj netko (možda teta March?) trebao pomoći.“ (Alcott, 2019: 53) Beth je saznala kako lijep klavir ima njihov susjed, James Laurence, ali iako je toliko željela zasvirati na njemu nije uspijevala pobijediti svoju plahu i sramežljivu narav. „No Beth, iako je žudjela za koncertnim klavirom, nikako nije uspijevala smoći hrabrosti i otići u „zdanje užitka“, kako ga je Meg zvala.“ (Alcott, 2019: 80) Laurence je saznao za to koliko Beth voli glazbu, ali i za njezinu sramežljivu narav te ju je suptilno pozvao da dođe kod njega svirati sigurna da ju nitko neće reći. Ona mu tada kaže: „Ja sam Beth i jako volim glazbu, i doći ću ako ste sasvim sigurni da me nitko neće čuti - i da nikom neću smetati - dodala je, ne želeći ispasti nepristojna, i dršćući nad vlastitom smjelošću što je progovorila.“ (Alcott, 2019: 82) U Bethinom životu veliku je ulogu imao James Laurence, Lauriejev djed, jer je predstavljao rijetku osobu izvan obitelji koja je uspjela ući u njezin život. Za nju je napravio ogromnu stvar poklonivši joj toliko željeni klavir.

Ovo je poglavlje pokazalo kako je u životu sestara stvaralaštvu pripadalo važno mjesto. Sve su sestre posjedovale različite darove koji su snažno utjecali na njihove živote. Od svih sestara, Meg je najmanje pažnje posvećivala stvaralaštvu i kreativnosti. Za Jo je pisanje postalo posao koji ju je ispunjavao. Ljubav prema slikarstvu nagnala je Amy da otputuje u Rim, a plaha Beth, koja se najsigurnije osjećala u okrilju svoga doma, zbog ljubavi prema sviranju izlazila je iz svoje zone komfora odlazeći svirati kod susjeda. Pretposljednje poglavlje osvrće se na značajnost ljubavi u životima sestara.

7.6. Jedinstvo s Mužjakom

Tri se sestre u romanu ostvaruju i na ljubavnom planu. Jedino Beth, koja mlada umire, ostaje do kraja života nevina u ljubavi. Kada Jo posumnja da je Beth zaljubljena u Laurieja, ona joj odgovara: „Jo! Kako bih ga mogla voljeti, kad on toliko voli tebe? - upita je Beth, nevina kao dijete.“ (Alcott, 2020: 174) Za ženu je bitno da pazi u izboru ljubavnika i prijatelja. To trebaju biti osobe koje vide i potiču *criaturu*, stvarateljicu u njoj. (Pinkola Estés, 2004)

Najviše se tijekom romana razvija odnos između Jo i Laurieja. Čitatelji su nakon izlaska prve knjige očekivali kako će oni završiti zajedno, ali to se ipak nije dogodilo. (Brockell, Gillian 2019) Čim su se upoznali Laurie se svidio Jo.

„Oboje su zirkali, i kritizirali, i čavrljali, dok naposljetku nisu imali osjećaj da se odavna znaju. Uskoro je nestalo Lauriejeve plahosti, jer ga je Joino muškobanjasto ponašanje zabavljalo i opuštalo, a Jo je ponovno bila ista ona vesela Jo, jer je zaboravila haljine i dizanje obrva. Mladi Laurence sviđao joj se više no ikada, i dobro ga je zagledala, da ga može opisati sestrama, jer nisu imale braće - tek tu i tamo kakav bratić, pa su im dječaci bili gotovo pa nepoznata bića.“ (Alcott, 2019: 41)

Ipak, to je sviđanje bilo prijateljske naravi i Jo nije razumjela niti komplimente koje dobiva od njega. U jednoj takvoj situaciji Meg joj izjavljuje: „Nikada nisam srela takvu djevojku! Pa ti ne znaš prepoznati kompliment.“ (Alcott, 2019: 76) Laurie nikada nije skrivao da mu je Jo veoma draga što dokazuje kada na jednom pikniku igraju igru istine te Laurie dobije pitanje tko mu se najviše sviđa, a on na to odgovori: „- Jo, naravno.“ (Alcott, 2019: 174) Njihovo im je prijateljstvo omogućilo da uvide neistražene aspekte svojih osobnosti. Njihova naklonost nije romantične niti seksualne prirode, već oni samo vole onu stranu svoje osobe koja dolazi do izražaja samo kada su jedno pokraj drugoga. (Keyser 1993, prema Elice, 2020)

Jo je bila neiskusna na ljubavnom planu i smatrala je da ne zna ništa o ljubavi koju je smatrala gluposti. „Bože sačuvaj! Pa ja ne znam ništa o ljubavi, i takvim glupostima!“ (Alcott, 2019: 263) Mislila je da je pametna što se drži podalje od ljubavi: „- Oh, Bože, odrasle smo, i sad nam se to sveti. Meg se udala i postala mama, Amy se rascvjetala u Parizu, a Beth se zaljubila. Ja sam jedina dovoljno razborita da se držim podalje od nevolja.“ (Alcott, 2020: 111) Mislila je da će izgubiti sebe ako pristane stupiti u brak. Takvo razmišljanje proizlazi iz vremena u kojem je djelo nastalo kada je uobičajeno bilo vjerovanje da žene ne mogu kombinirati brak, karijeru i svoju umjetnost. (Greene, 2000)

Obitelj je sumnjala da je Laurieu za srce prirasla upravo Jo, ali ona bi „opako klela svakog tko bi se to usudio spomenuti.“ (Alcott, 2020: 112) „Da su znali za brojne nježne zgode

koje su se odigrale prošle godine, ili, bolje reći, za nježne pokušaje, koje je Jo u zametku skršila, bili bi beskrajno zadovoljni ispravnošću svojih zaključaka.“ (Alcott, 2020: 112) Ona odlazi od kuće jer se boji da se Laurieju previše sviđa, a on joj na odlasku kaže: „Uzalud ti je, Jo. Moje je pogled prikovan za tebe, i zato pazi što radiš ili ću doći za tobom i odvesti te kući.“ (Alcott, 2020: 122) Na svome putovanju upoznaje gospodina Bhaera za kojeg nije mogla ni pretpostavljati da će se kasnije udati. Majci je jednom prilikom napisala: „Gotovo mu je četrdeset, pa se Marmee ne mora brinuti.“ (Alcott, 2020: 125) Za ljubav je potrebna hrabrost, a Jo ju je imala, tako da se i najveća protivnica zaljublivanja zaljubila. Pinkola Estés tvrdi kako je „za stvarnu ljubav potreban junak koji zna izaći na kraj s vlastitim strahom.“ (Pinkola Estés, 2004: 166) Zaljublivanje je utjecalo na njezino ponašanje „Jo nitko nije pitao zašto pjeva dok radi, zašto triput na dan pravi frizuru i zašto joj večernje šetnje toliko znače; i nikome nije padalo na um da gospodin Bhaer, dok vodi duge filozofske razgovore s ocem, to zapravo radi zbog kćeri.“ (Alcott, 2020: 296) Profesor joj nije mogao obećati ništa osim ljubavi, a njoj je to bilo sasvim dovoljno „- Jo, ne mogu ti dati ništa osim ljubavi. Ovamo sam došao samo radi tebe, da vidim jesam li ti prijatelj ili više. Jesam li? Ima li u tvoje srce mjesto za stari Fritz?“ (Alcott, 2020: 303) Suvremene feminističke znanstvenice nemaju ujednačeno gledanje na brak između Jo i profesora Bhaera. Neki misle da se za profesora udala kako bi spojila ljubav i karijeru jer uz Lauriea nikada ne bi smjela raditi. Jo svojim oslovljavanjima Lauriea kao dragog njezinog dječaka ili Teddyja umanjuje njegov status muškarca. Na drugu stranu, u njezinim istupima prema profesoru Bhaeru vidljivo je poštovanje. Neki u njezinom braku vide odustajanje od borbe protiv rodni stereotipa i prihvaćanje patrijarhalnih običaja. (Greene, 2000)

Majčini savjeti oko ljubavi bili su od velike pomoći djevojkama. Ona je željela da joj se sve kćeri udaju iz ljubavi. Jednom je prilikom rekla Meg:

„Najljepša stvar koja se ženi može dogoditi jest da je zavoli i izabere dobar čovjek, i ja se iskreno nadam da će sve moje kćeri upoznati to prekrasno iskustvo. Prirodno je o tome razmišljati, Meg, i u pravu si kad se tome nadaš i to iščekuješ, i mudro je za to se spremati, tako da, kad kućne sretni čas, budeš spremna za dužnosti i dostojna radosti koju one nose.“ (Alcott, 2019: 132)

John je svoje namjere s Meg ispričao njezinim roditeljima, a njima se to svidjelo: „Bio je savršeno otvoren i pošten s Meg, i rekao nam da je voli, ali da će prvo zaraditi za pristojnu kuću, a tek je onda zaprositi.“ (Alcott, 2019: 269) Meg se odrekla svojih snova o bogatstvu i materijalnom obilju i odlučila postati dobra, prostodušna supruga. (Fetterley 1979, prema Elice, 2020) U svakom braku dolazi do razilaženja u razmišljanjima i svađama, imajući na umu

normalnost tog procesa Pinkola Estés ističe kako ljubavnici ne smiju ustrajati na tome da njihov odnos ostane u onom početnom zanosu, vrhuncu. Ako se ljubav prisiljava da bude u svome najpozitivnijem obliku tada to može prouzročiti suprotno i umrtviti ljubav. (Pinkola Estés, 2004) Do svađa je došlo i u braku između Meg i Johna. Kelly (2018) ističe kako je Megin bračni život daleko od savršenstva, o čemu svjedoči njihova svađa oko hrane. John si je uzeo za pravo podići glas na Meg jer večera nije bila napravljena. U djelu se njegov postupak opravdava time što je i on samo čovjek pa Kelly (2018) u tom opravdanju vidi razmišljanje koje podrazumijeva da se „od muškarca ne može očekivati da se dobro ponaša kad je gladan.“ (Kelly, 2018) Megina neiskusnost dovela je do toga da se ona nije znala postaviti u takvoj situaciji, a jedno čega se sjetila i po tome djelovala bio je majčin savjet koji je glasio „Pripazi, ako oboje pogriješite, prva ga zamoli da ti oprost; čuvaj se sitnih hirova, nesporazuma i ishitrenih riječi, koji nerijetko vode gorkoj tuzi i kajanju.“ (Alcott, 2020: 57) Meg je uvijek bila djevojka koja je cijnila savjete svoje majke i ponašala se prema njima, zato je ipak prešla preko svog bijesa i prva prišla svome mužu:

„Na trenutak joj se učinilo da to ipak ne može učiniti, a onda joj na um pade sljedeća misao: „Ovo je početak i ja ću reći svoje, tako da me poslije ne grize savjest da sam ja ta koja nije uradila ono što je trebalo“, te se nagnula i muža nježno poljubila u čelo. Naravno, to je riješilo problem, jer jedan je pokajnički poljubac vredniji od tisuću riječi, i tren kasnije već je sjedila Johnu u krilu, a on joj je nježno šaptao.“ (Alcott, 2020: 57-58)

Iako se sve sestre (osim Beth) ostvare u ulozi majke, trudnoća i porod u djelu prate se jedino kod Meg: „I tako prođe godina, a s ljetom je Meg dočekala i opet novo iskustvo - najdublje i najnježnije u životu žene.“ (Alcott, 2020: 63) Pinkola Estés smatra kako je radost „osjećaj koji žena ima kad ustvrdi da je trudna i da to želi biti.“ (Pinkola Estés, 2004: 253)

Priču o Crvenim cipelama Pinkola Estés analizira kroz osam zamki koje u toj priči prijete ženi. Za ovu je analizu posebice zanimljiva prva zamka koja nosi naziv *Pozlaćena kočija, obezvrijeđen život*. Ženinom se neznanju može pripisati ulazak u zlatnu kočiju te on još ne predstavlja stupicu koju nije moguće izbjeći. Ovakve odluke često donose mlade žene koje ne shvaćaju da je riječ o zamci. (Zlatar, 2007) Zlatna kočija zavela je i Amy, koja pokušava zavarati sebe da može stupiti u brak u kojem nema ljubavi, ali u kojem ne manjka novca. Ona tada odlučuje: „ako me Fred zaprosi, pristat ću, iako nisam ludo zaljubljena u njega. Sviđa mi se i lijepo nam je skupa; zgodan je, mlad, prilično pametan i vrlo bogat - mnogo bogatiji od Laurenceovih.“ (Alcott, 2020: 106) Njezinih stajališta bila je svjesna i Jo koja joj jednom prilikom kaže: „- Ne, nećeš; ti mrziš težak posao, pa ćeš se udati za bogataša i cijeli život

provesti okružena luksuzom.“ (Alcott, 2020: 95) Iako Amy u sebi odluči pristati na brak, u trenutku kada ju Fred zaprosi ona ga ipak odbije. Tim odbijanjem ona na vrijeme izbjegne da se situacija razvije u ozbiljnu jer „stvar postaje ozbiljna kada djevojčica pristane na novo ruho i kada počinje živjeti u zlatnom kavezu.“ (Zlatar, 2007: 49) Odbijanjem ona opovrgava vladajuće mišljenje tog doba kojim se žena morala bogato udati kako bi dobila na društvenom značaju. (Greene, 2000)

Kada je Laurie doputovao u mjesto gdje se nalazila Amy, ona je primijetila kako se on razvio i postao zgodan muškarac. Željela mu se svidjeti: „Na svaki mu se način želim svidjeti, pa da im kod kuće priča kako sam lijepa.“ (Alcott, 2020: 185) Njihov odnos u djetinjstvu nije navodio na mogućnost da će se između njih roditi iskrena ljubav, primjerice jednom se prilikom Amy požalila majci: „Laurie me ne tretira s dovoljno poštovanja kad se uzme u obzir da sam ja već skoro pa mlada dama, zove me „Pile“ i vrijeđa mi osjećaje jer svaki put kad mu kažem Merci ili Bon jour (kao što govori Hattie King) on počne brzo govoriti francuski.“ (Alcott, 2019: 227) Na kraju shvaćaju kako dobro pristaju jedno drugom i tada „Amy osjeti da je nitko ne može utješiti i podržati kao Laurie, dok Laurie zaključuje da je Amy jedina žena na svijetu koja može zamijeniti Jo i usrećiti ga.“ (Alcott, 2020: 244) Ona Lauriea transformira iz bogate rasipnice u gospodina. Uvjerava ga da pristane na njezin plan da pomogne ambicioznim djevojkama u tom patrijarhalnom društvu. Ona u tom braku preuzima inicijativu i predstavlja ženu koja ne dopušta da njome upravlja njezin suprug. (Greene, 2000)

Pinkola Estés navodi kako u ljubavi postoje faze i zadaci koje svaka veza prolazi. Prvo je potrebno „otkriti drugu osobu kao kakvo duhovno blago, premda isprva možda i ne shvatimo što smo pronašli. Zatim u većini veza dolazi potjera i skrivanja, doba nadanja i strahovanja za oboje.“ (Pinkola Estés, 2004: 157) Nakon što se u vezi razmrse i shvate aspekti života/smrti/života dolazi do opuštanja i prelaska na povjerenje. Nakon toga dolazi „doba dijeljenja budućih snova i prošlih tuga. I naposljetku, upotreba srca da se ispjeva novi život te prožimanje tijela i duše.“ (Pinkola Estés, 2004: 157) Primjeri iz djela dokazuju kako se obrazac koji nudi Pinkola Estés može primijeniti na ljubavne živote sestara. One su nenadano pronašle osobe s kojima će dijeliti život. U svakoj od veza bila je više ili manje izražena faza potjere i skrivanja. Nakon što su same sa sobom shvatile što osjećaju i što žele započele su zajedničku budućnost koju su okrunile novim životima. Zadnje potpoglavlje prikazuje u kojoj su mjeri sestre pronašle sklad s vlastitim unutarnjim bićem.

7.7. Sklad s vlastitim unutarnjim bićem

Žena dobru osnovu za interferaciju s Divljom ženom ima ako je „u životu imala dovoljno autohtonih izvora energije, barem fragmentarnu matrilinearnu predaju, obrasce osnaživanja unutar potencijala u obitelji i oprezno odabranom krugu bliskih prijatelja.“ (Zlata, 2007: 45) Na ženi je „da odredi zdrave granice svog sebstva te da odnos same sa sobom i s drugima promiče kao partnerski i zreo, nadahnjujući i kreativan - da ima snage podnositi cikličke, pa i svakodnevne (samo)inicijacije koje će je voditi prema realizaciji svojih optimalnih mogućnosti.“ (Zlata, 2007: 45) Takva će žena na rast i razvoj poticati i osobe u svojoj okolini. (Zlata, 2007) Prema Pinkoli Estés (2004) ženina osobnost sastoji se od dvaju aspekta. Kako bi žena ostvarila svoj puni potencijal i doživjela sklad s unutarnjim bićem mora držati snagu Dvoga zajedno, smatrati ih jedinstvom. Ako se civilizirano i divlje sebstvo jednako hrani oni će ženi dati natprirodnu moć. (Pinkola Estés, 2004)

Sestre su tijekom djela mučili različiti problemi koji im nisu dopuštali da ostvare ono o čemu sanjaju i budu sretni. Meg je bila posebno okupirana novcem, ali ju je Bethina bolest produhovila i ona „je shvatila koliko je bogata bila, i to zbog dragocjenih, prekrasnih stvari koje se ne daju kupiti novcem: zbog ljubavi, sigurnosti, mira i zdravlja, i istinskoga životnog blagoslova.“ (Alcott, 2019: 240) Na njezine je živce utjecalo kada je dobila djecu, mislila je da svoju pažnju mora posvećivati samo njima i zaboravila je raditi stvari koje nju ispunjuju. Uz majčine savjete i svoju volju, uspjela je oporaviti i smiriti živce „obiljem zdrava rada, povremenim izlascima te dugim i povjerljivim razgovorima sa svojim mudrim mužem.“ (Alcott, 2020: 206) Bila je mišljenja kako je „najsretnije kraljevstvo svake žene njezin dom, a da je najveća čast vladati njime - ne kao kraljica, već kao mudra supruga i majka.“ (Alcott, 2020: 207) Na kraju djela ona sebe naziva najsretnijom ženom na svijetu i osvrće se na ono što je prije željela: „Naravno, poželjela sam sjaj i bogatstvo, ali sam u dubini duše znala da ću biti zadovoljna skromnim domom, i Johnom, i ljubljenom djecom, kakvu imam. Sve sam to dobila, Bogu hvala, i sad sam najsretnija žena na svijetu.“ (Alcott, 2020: 323)

Beth prerano napušta svijet i ne uspije postići sklada s vlastitim unutarnjim bićem. Ipak njezine su želje bile iznimno skromne te je najveći osjećaj sreće i zadovoljstva kod nje uspio pobuditi klavir. „I tako je od sveg srca uživala, shvativši, što se ne događa često, da joj se ispunilo sve čemu se nadala.“ (Alcott, 2019: 83)

Središnja figura *Malih žena* svakako je Jo. Ona predstavlja snažnu ženu koja se borila protiv rodni stereotipa, gajila je ideje o ženskim ulogama koje su bile u suprotnosti s aktualnim društvenim poretom. (Greene, 2000) Njezin jak karakter i divlja priroda

predstavljali su joj otežavajuće okolnosti u pronalasku sklada s vlastitim unutarnjim bićem. Tijekom djela ona je „polako shvaćala da karakter više vrijedi od novca, i od položaja, intelekta ili ljepote.“ (Alcott, 2020: 149) Svoju je sreću kroz djelo vezala uz slobodu stvaranja i materijalnu sigurnost, uvjerenjena kako će stvoriti djelo koje će svi pamtiti i kako se nikada neće udati. Na kraju se udala, što govori da je ona ipak prihvatila tradicionalne sociokulturne i ideološke strukture. Ipak, ona je izborom partnera pružila otpor društvenim očekivanjima jer se udala za stranca koji je puno stariji od nje. (Greene, 2000) Postoje oprečna stajališta o tome kako je na Jo djelovao brak. Moguće je da je brakom ona pronašla mjeru između svog divljeg i civiliziranog sebstva. Postoji i mogućnost da je zbog braka napustila javnu, društvenu sferu u kojoj se tijekom cijelog djela tako žarko željela ostvariti. Ona na kraju otvara školu za dječake za koju navodi da ju je imala u planu otvoriti i prije nego što je gospodin Bhaer došao. Ta njezina želja nije nigdje prije u djelu spomenuta, što bi moglo uputiti na to da je ona napravila ono što njezin muž želi, a ne ona, jer se znalo da profesor Bhaer voli poučavati mlade dječake. Ostaje pitanje je li brak zauvijek potisnuo Divlju ženu u Jo i ograničio ju na privatnu, kućnu sferu? Ipak, ako je vjerovati pripovjedaču, Jo je u njoj bila potpuno sretna.

„Da, Jo je tu bila sretna žena, unatoč mukotrpnom poslu, mnogim brigama i neprekidnoj dreci. U svemu je od srca uživala, i topli prihvati dječaka značio joj je mnogo više od bilo kakve pohvale vanjskog svijeta; jer sada je sve svoje priče pričala samo čoporu oduševljenih sljedbenika i obožavatelja.“ (Alcott, 2020: 319)

Amy je kroz cijelo djelo bila odlučna napraviti sve kako bi ostvarila svoje snove koji su uključivali lagodan život uz materijalno obilje. Kada joj se otvori mogućnost postati žena muškarcu koji predstavlja kartu za takav život, ona ga odbija jer „je uvidjela da novac i položaj ne zadovoljavaju novu čežnju koja joj je srce ispunila nježnim nadama i strahovima.“ (Alcott, 2020: 241) Laurie pozitivno djeluje na njezinu transformaciju, njezino je lice zablistalo, glas joj je postao smiren i nježan, poza dostojanstvena, ženstvena i privlačna. Na kraju shvaća da je sretna iako nije sve ispalo onako kako je planirala.

„Moja je kula puno drukčija od onoga što sam planirala, ali je ne bih mijenjala, iako se, kao ni Jo, ni ja nisam odrekla umjetničkih ambicija, niti sam se ograničila samo na pomaganje drugima da ostvare svoje umjetničke snove. Počela sam modelirati lik bebe, i Laurie kaže da je to najbolje što sam dosad napravila.“ (Alcott, 2020: 323)

Zadnji je posao izopćenika da kada pronađe svoje „prihvati ne samo svoju osobnost, svoj posebni identitet određene vrste osobe, nego prihvati i svoju ljepotu... oblik svoje duše i činjenicu da život u blizini toga divljeg stvorenja preobražava ne samo nas, nego i sve čega se dotiče.“ (Pinkola Estés, 2004: 216)

8. Zaključak

U ovom se diplomskom radu, u romanu *Male žene*, analizirao arhetip Divlje žene prema teoriji Pinkole Estés. Louisa May Alcott svoj najpoznatiji roman *Male žene* objavljuje u književnoj epohi realizma. Amerika se tada nalazi u kompleksnoj gospodarsko-društvenoj situaciji zbog Građanskog rata, imigracija, urbanizacije, industrijalizacije te feminističkog pokreta. Velikom se brzinom pretvorila iz male poljoprivredne kolonije u veliku industrijsku silu. Tijekom druge polovice 19. stoljeća žene su postale svjesne svoje podređene pozicije i nastojale su kroz feminističke pokrete poboljšati svoj položaj. Louisa je svojim književnim djelima promovirala feminističke stavove po kojima se žene imaju pravo školovati, same birati bračnog partnera i biti prisutne u javnoj sferi društva. Sve navedeno prisutno je i u romanu *Male žene* u kojem se prate životi četiriju sestara pred kojima se nalaze izazovi odrastanja i sazrijevanja. O izazovima koje život stavlja pred žene govori i knjiga jungovske psihoanalitičarke Clarisse Pinkole Estés *Žene koje trče s vukovima*. Psihološka teorija Clarisse Pinkole Estés kroz bajke i priče iznosi glavne probleme s kojima se suočavaju žene na svom putu k pronalasku Divlje žene u sebi. Poglavlja rada prate izazove koji predstavljaju proces individuacije pod kojim Jung podrazumijeva postajanje osobe onime što ona zapravo jest. Sestre su na početku romana mlade adolescentkinje koje žive u kućnoj sigurnosti koju im pruža njihova majka Marmee. One se na različite načine nose s novim fazama svojih života te na drukčije načine pristupaju *ulasku u svijet žena*. Meg i Amy raduje uloga žene, dok joj se Beth i Jo svim silama nastoje oduprijeti. U romanu se iskristalizirala poveznica između ulaska u svijet žena i modnih diskursa. Njihova im kuća ulijeva sigurnost i mogućnost da se nesmetano razvijaju i maštaju o tome što žele ostvariti u životu. Društvena situacija izvan tih sigurnih zidova nije bila tako blagonaklona prema ženama. Međutim, sestre se moraju odvažiti napustiti sigurnost i udobnost roditeljskog doma kako bi napredovale. Riječ je o životnoj dobi u kojoj je potrebno presigurnu i prezaštitničku majku ostaviti iza sebe, napustiti gnijezdo i otići u potragu za dubljim spoznavanjem sebe. Na njima je zadatak da postanu individualne osobe, oslobođene kompleksa roditelja, kolektivnih mjerila, normi, vrijednosti društva te očekivanih uloga. Taj korak ne napravi jedino Beth koja predstavlja ženu kakvu društvo tog doba priželjkuje. To se odnosi na njezino prisustvo jedino u privatnoj sferi, odnosno na to da je apsolutno nevidljiva u javnoj društvenoj sferi. Ona nije težila ostvariti se izvan obiteljske mikrozajednice te je bila sasvim zadovoljna kućom i kućanskim poslovima. Moguće je da je Alcott prikazom Bethine

rane smrti željela pokazati kako društvo ubija žene tražeći od njih da im se život vrti isključivo oko kuće.

Tijekom romana sestre doživljavaju razne situacije koje iz njih izvlače različite modele ponašanja. Njihovo je ponašanje uvjetovano fazom u kojoj se u kojem trenutku nalaze. Ponekad su *bijesne, osamljene*, osjećaju se izopćeno te su u stalnoj potrazi za onim za čime žude jer su svjesne da nisu zadovoljne situacijom u kojoj se nalaze. To je samo proces koji mora prethoditi konačnom osjećaju sklada s unutarnjim bićem. Sve su, osim Beth, vođene željom za materijalnom sigurnošću. Prije nego što sestre pronađu *sklad s vlastitim unutarnjim bićem* trebaju doživjeti *jedinstvo s mužjakom*. Prva se među njima udaje Meg. Njezina je želja bila opet živjeti život u kojem novac nije briga. Ona se jedina od sestara sjećala njihove kuće dok su materijalno dobro stajali što je moguće u njoj razvilo ono što Jung naziva kompleksom. Te želje i snove ostavlja i udaje se iz ljubavi. Na kraju romana ona izjavljuje kako je potpuno sretna, ali neke se feminističke kritičarke s tim ne bi složile. Postoje mišljenja kako ona zapravo nije ostvarila svoju puninu, nego je ostala u muževoj sjeni. Jo je središnja figura knjige. Njezina divlja narav, *animus*, pustolovni duh, žar kojim je pisala i stvarala, želje da bude neovisna i uspješna bez muške osobe do sebe, najbliže su onome što se smatra Divljom ženom. Njezin je najveći zadatak bio pomiriti u sebi divlje i civilizirano sebstvo. Prateći njezin karakter kroz djelo, čitatelj bi teško pomislio da će ona pristati na udaju. Ipak, ona se na kraju udala, što otvara prostor različitim tumačenjima. Je li ona kroz udaju konačno našla pravu mjeru između svoje divlje i civilizirane prirode ili ju je preuzela civilizirana strana i društvena očekivanja koja su umrtvila Divlju ženu u njoj? Najmlađa među sestrama bila je Amy. Njezina je narav nagla i ponekad je djelovala jako razmaženom. Bila je odlučna u namjeri da se izbori za život kakav želi i kakav misli da zaslužuje. Umalo je napravila lošu pogodbu stavljajući materijalnu stabilnost ispred ljubavi i postajući žena nekome koga ne voli. Na kraju je pronašla osobu koju doista voli i cijeni, a koja joj može pružiti život kakvom je stremila.

Proces koji su sestre tijekom romana prolazile jest proces individuacije. Moguće su razne teorije o tome u kojoj su mjeri sestre spoznale sebe, ali ako je vjerovati pripovjedaču, one su na kraju romana dosegnule cilj individuacije. Odnosno riječima Pinkole Estés doživjele su *sklad s vlastitim unutarnjim bićem* spoznavši svoju posebnost i jedinstvenost.

9. Izvori i literatura

Alcott, Louisa May. *Male žene*. Knjiga prva. Zagreb: Znanje, 2019.

Alcott, Louisa May. *Male žene*. Knjiga druga. Zagreb: Znanje, 2020.

Pinkola Estés, Clarissa. *Žene koje trče s vukovima: mitovi i priče o arhetipu divlje žene*. Zagreb: Algoritam, 2004.

*

Alberghene, Janice M., Clark, Beverly Lyon. *Little Women and the Feminist Imagination: Criticism, Controversy, Personal Essays*. Routledge, 2014.

Alcott, Louisa May. *Mali muškarci*. Zagreb: Iris Illyrica, 2020.

Alcott, Louisa May. *Tajanstveni ključić*. Zagreb: Krug knjiga, 2015.

An Outline of American History. United States Information Agency, 1994.

Austin, Aleine. *Kratka istorija radničkog pokreta u SAD-u*, Beograd: R.A.D., 1954.

Bartlett, Djurdja. „Uzajamnost društva i mode”, u knj. *Moda: povijest, sociologija i teorija mode*, Zagreb, Školska knjiga, str. 17-31, 2002.

Bender, Clare. Gender Stereotyping in Little Women: „Let Us Be Elegant or Die!”. University of Northwestern – St. Paul: *Mjur*, 140-153, 2017.

Bićanić, Sonia. „Prva polovina 19. stoljeća“. u knj. *Povijest svjetske književnosti, 6: Keltska, engleska i sjevernoamerička književnost; ostale književnosti engleskog jezičnog izraza i afrička književnost*. Zagreb, Mladost, str. 301-318.

Blount, J. M. *Destined to Rule the Schools: Women and the Superintendency, 1873-1995*. Albany: State University of New York Press, 1998.

Deslandres, Yvonne. „Zašto se odijevamo”, u knj. *Moda: povijest, sociologija i teorija mode*, Zagreb, Školska knjiga, str. 43-47, 2002.

DuBois, Ellen Carol. *Woman suffrage and women's rights*. New York: New York University Press, 1998.

- Elice, Kevin Alessandro Niezen. *Free Spinster or Little Woman: Uncovering Little Women's Feminism from the Perspectives of Social and Radical Feminism*, 2020.
- Giugliano, Marcello, Elia Hernández Socas. Ambivalence, Gender, and Censorship in two Spanish Translations of Little Women. *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, 64 (2), 312-333, 2019.
- Greene, Jessica Brook, A Woman's Legacy: An Analysis of Feminist Themes in the Work of Louisa May Alcott. *Chancellor's Honors Program Projects*, 2000.
- Jacobi, Jolande. *Psihologija C. G. Junga: uvod u djelo*. Zagreb: Scarabeus-naklada, 2006.
- Jukić, Dean, Simončić, Katarina Nina. Promjena značenja hlača u ženskoj garderobi kroz 19. i 20. stoljeće. *Tedi: međunarodni interdisciplinarni časopis*, 2(2), 54-63, 2012.
- Jung, Carl Gustav. *Psihološki tipovi*. Novi Sad: Matica srpska, 1984.
- Kast, Verena. *Dinamika simbola: Osnove Jungove psihoterapije*. Zagreb: Scarabeus-naklada, 2009.
- Lurie, Alison. „Odjeća kao znakovni sustav”, u knj. *Moda: povijest, sociologija i teorija mode*, Zagreb, Školska knjiga, str. 165-187, 2002.
- Mihaljević, Damirka. Feminizam—što je ostvario?. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 20 (1-2), 149-169, 2016.
- Mrkobrad, Ema. Dvojnost ženske prirode - femino i animalno, *Cassius*, 7 (7), Zagreb, 124-131, 2015.
- Rury, John. L. *Education and Social Change Contours in the History of American Schooling* (4th ed.). New York: Routledge, 2013.
- Shelby, Stacey. *Tracking the Wild Woman Archetype: A Guide to Becoming a Whole, Indivisible Woman*. North Carolina: Chiron Publications, 2018.
- Solar, Milivoj. *Povijest svjetske književnosti, kratak pregled*. Zagreb: Golden marketing, 2003.
- Trebješanin, Žarko. K. G. Jung „Arhetipovi i kolektivno nesvesno“: Prikaz knjige, *Obaveštenje*, 38 (1), 105-107, 2006.
- Vasić, Kristina. Autonomija umjetnosti iz jungovske perspektive, *Filozofska istraživanja*, 39 (1), 79-95, 2019.

Vidaković, Dina. Sufražetkinje i pokret za ženska prava. *Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti* 3.3, 68-72, 2011.

Zinn, Howard. *Narodna povijest Sjedinjenih Američkih Država: 1492.-danas*. Zagreb: VBZ, 2012.

Zlatar, Manuela. *Novo čitanje bajke: arhetipsko, divlje, žensko*. Zagreb: Centar za ženske studije, 2007.

Mrežne stranice

Acocella, Joan. *How "Little Women" Got Big*. The New Yorker, 2018.

<https://www.newyorker.com/magazine/2018/08/27/how-little-women-got-big>
(15.5.2021.)

Brockell, Gillian. *Girls adored 'Little Women.'* *Louisa May Alcott did not*. Washington Post, 2019.

<https://www.washingtonpost.com/history/2019/12/25/girls-adored-little-women-louisa-may-alcott-did-not/> (14.6.2021.)

Kelly, Hillary. *We Regret to Inform You That Little Women Is Not a Feminist Novel*. Vulture, 2018.

<https://www.vulture.com/2018/09/were-sorry-to-say-that-little-women-is-not-a-feminist-novel.html> (3.7.2021.)

Hrvatska enciklopedija, *Američki građanski rat*.

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2214> (21.6.2021.)

Hrvatska enciklopedija, *Urbanizacija*.

<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=63319> (27.6.2021.)